

DINAS PENDIDIKAN
PROVINSI JAWA TIMUR

SEKKAR ASSRÈ 5

Pangajhârân Bhâsa Madhurâ
Kaṅgghuy Mored SD/MI Kelas 5

5

Adhâsar Pergub No.19 Taon 2014
Muatan Lokal Bahasa Daerah Madura

SEKKAR ASSRÈ 5

Ka'angghuy morèd SD/MI kellas 5

Pangangghit/Sè nyoson:

Moh. Hafid Effendy, M.Pd

H.M. Dradjid, BA

Zaini, M.Pd

Sulaiman Sadik

Drs. Bambang Hartono Hamzah

H. Sastro

Moch.Mi'rod Wiranto S.Pd SD

Siti Fatimah, M.Pd

DR. Abdul Gani, M.Pd

Rusliy, M.Pd

Isya Sayunani, S.Pd

Drs. H. Muakkam

Penelaah

: Prof. Dr. H. A. Syukur Ghazali, M.Pd.

Penyelia

: Drs. H. Heru Asri Poerno, M.Si., M.Pd.

Desain/Layout Cover

: Drs. Bambang Hartono Hs

Penerbit

: Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur

Isi

: xi 112

ISBN

: 978-602-404-021-5

(no.jil.lengkap)

ISBN

: 978-602-404-028-4

(jil. 5)

Prakata
Kepala Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur

Assalamu 'alaikum Wr. Wb.

Bahasa Madura termasuk bahasa daerah yang digunakan di sekitar masyarakat Madura atau daerah tapal kuda yang telah dipelihara dengan baik oleh penuturnya, hal ini patut dihargai dan dipelihara karena bahasa daerah ini merupakan salah satu kebudayaan.

Seminar bahasa daerah di Yogyakarta menentukan bahwa bahasa daerah termasuk bahasa yang besar penuturnya dan mempunyai tradisi sastra. Insya Allah bahasa Madura memenuhi pada ketentuan tersebut. Sebab yang menggunakan bahasa Madura penuturnya kurang lebih sepuluh juta orang termasuk semua yang ada di Madura dan anak cucu Madura yang ada di pesisir timur dan pesisir utara Madura. Selain itu, sastra Madura sudah terdengar baik di pulau Madura maupun di luar Madura, baik sastra lisan atau tulisan. Oleh karena itu, untuk memelihara dan melestarikan demi kemajuan bahasa daerah sangat perlu pedoman ejaan yang baku, tata bahasa, penelitian bahasa dan sastra, serta penuntun bahasa dengan ikhtiar yang lain.

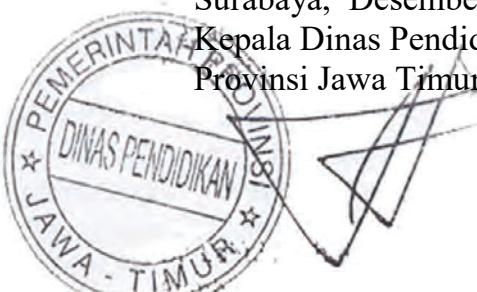
Buku *Sekkar Assrè* ini sangat baik digunakan di SD/MI. Semoga buku *Sekkar Assrè* ini bisa digunakan di pulau Madura dan di sekitar pulau Madura serta bisa digunakan oleh orang Madura yang ada di pesisir timur dan pesisir utara Madura. Semoga Allah yang Maha Kuasa dan Maha Pengasih memberikan keberkahan dan ridho-Nya kepada buku pelajaran ini, sehingga bisa tumbuh dan berkembang pemakai bahasa daerah Madura sesuai dengan harapan kita semua. Amin.

Wassalamu 'alaikum Wr. Wb.

Surabaya, Desember 2016

Kepala Dinas Pendidikan

Provinsi Jawa Timur

Dr. SAIFUL RACHMAN, MM., M.Pd.

Pembina Utama Madya

NIP. 19590503 198503 1 018

Ḏḥāḥâbūwân Kepala Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur

Assalamu'alaikum Wr. Wb.

Bhâsa Madhurâ tamaso' bhâsa dâèra sè èghuna'aghi mènangka parab hut lâng-saghulung è dâlem masyarakat sarta èpertè kalabân saè sareng ra'yattèpon, bhâdhi èyarghâi tor èpèyara amarghâ bhâsa dâèra ghâpanèka aropa'aghi sala sèttong kabhuḍhâjân Madhurâ. Seminar bhâsa dâèra è Jukjâ, nantowaghi jhâ' bhâsa dâèra sè kabilâng rajâ manabi ghungghungnga orèng sè aghuna'aghi bânnya' sarta aghâḍhuwân "tradisi" sastra. Insya Allah bhâsa Madhurâ nyokopè dâ' duwâ' katantowan bhuru. Sè sapanèka sabâb sè aghuna'aghi bhâsa Madhurâ langkong dâri sapolo juta orèng, sadhâjâ sè bâdâ è Polo Madhurâ sareng na' Poto Madhurâ sè bâdâ è pasèsèr tèmor sareng dâjâ è Jhâbâ Tèmor.

Jhughân sastra Madhurâ ampon kaonang saè sastra lèsan otabâ sastra tolèssèpon. Ka'angghuy maḍâpa' dâ' ka maksod pamèyara'an, pamertè, sareng ka'angghuy kamajhuwânnèpon, ghi' sanget marlowaghi bâḍâna pandhuman èjhâ'ân sè *baku*, paramasastra, panalèktèghân bhâsa sareng sastra, panonton bhâsa sareng èhtèyar laènnèpon. Buku Pangajhârân SEKKAR ASSRÈ ka'dinto saè manabi èghuna'aghi neng Sekola'an-sakola'an sè aghuna'aghi bhâsa Madhurâ.

Malar moghâ buku SEKKAR ASSRÈ ka'dinto bisa èghuna'aghiyâ è Polo Madhurâ sareng lo-polo laènnèpon sè bâdâ è sakobhengnga Polo Madhurâ sareng sadhâjâ orèng Madhurâ sè bâdâ è pasèsèr tèmor sareng dâjâ è Jhâbâ Tèmor. Jhughân malar moghâ Ghustè Allah Sè Maha Bellâs tor Asè aparènga karidâ'ân sareng kabherkadhbân, dâ' buku ka' dinto sarta èparèngana jhurbhu tor dhuluk kantos andhâddhiyaghi parab hut pangajhârân bhâsa Madhurâ sè abhunga'aghi.

Wassalamualaikum Wr. Wb.

Sorbhâjâ, Desember 2016
Kepala Dinas Pendidikan
Provinsi Jawa Timur

Dr. SAIFUL RACHMAN, MM., M.Pd.

Pembina Utama Madya
NIP. 19590503 198503 1 018

PYATORAN SÈ NGANGGHIT

Sapèsan amojhi sokkor dâ' Allah sè Amorbâ Jhâghât, buku "SEKKAR ASSRÈ" ampon lastarè èeccap.

Buku ka'dinto èkaparlo mongghu morèd SD/MI, akor sareng kurikulum 2013 sè ampon bâdâ è Pergub no. 19 taon 2014. Pramèla dâri ka'dinto èso'on dâ' sadhâjâ ghuru sè molang neng SD/MI ngakorraghi dâ' sadhâjâ pandhuman sè ampon ètantowaghi neng Kurikulum kasebbut.

Tanto bisaos neng buku ka'dinto bâdâ pan-saponapan parkara sè korang sondhuk mongghu pamangghi para ghuru. Kaulâ sakanca'an sè ngangghit ampon atarèka masamporna'a èssèna buku ka'dinto, namong sadhâjâna tabâtes dâ' kamampowan sè èsandhâng kaulâ sakanca'an.

Tambâ'an pamangghi dâri para ghuru ngambri sampornana buku ka'dinto cè' èyarebbhâ. Mèlaèpon pangangghit mator sakalangkong sè tađâ' engghânnna manabi tan-tarètan ghuru bâdâ sè kasokan aparèng torator ka'angghuy masamporna buku pangajhârân ka'dinto.

PYATORAN PENYELIA

Kabiddhân kaulâ mojhi sokkor dâ' Allah Sè Maha aghung, amarghâ buku Pangajhârân Bhâsa Daerah Madhurâ sè abhul-ombhul SEKKAR ASSRÈ ampon lastarè èpaterbi'.

Buku pangajhârân ka'dinto èsoson ka'angghuy ma-loma dâ' sadhâjâ morèd sè alâng-saghulung sareng bhâsa Madhurâ rë-sa'arèna. Bhâb ka'dinto sanget rajâ ghunana ka'angghuy mertè bhuḍhâjâ Madhurâ, sabâb bhâsa ka'dinto mènangka bâi' dâlemma bhuḍâjâ. Manabi sadhâjâ ngangodâdhân ta' angghâdhuwi ghuli enneng akadhi sè kasebbut, madhâ'â rogina orèng Madhurâ.

Buku ka'dinto lastarè lèbât lalampa'an sè cokop abit, jhughâ bhinareng ka'addhrenganna para sè ngangghit sè ta' cokbâ asabbhil kantos lastarè, akor sareng ngen-angen sè èkamaksod. Pan-saponapan papangghiyân ampon è bâdâ'âghi ka'angghuy ngaollè ngen-angenna kaulâ panjhennengngan sadhâjâ.

Dhâsar panyosanan buku pangajhârân panèka :

Pergub nomer 19 taon 2014 terbi' tangghâl 03 April 2014.

Nyoson buku pangajhârân ka'dinto sakalangkong bânya' alangan sareng sangghâ roghina, è antarana amanca bârnana *logat/dialèk* sareng èjhâ'ân Madhurâ sè ampon èpaterbi' sareng Balai Bahasa Jhâbâ Tèmor taon 2011. Nangèng, dâri addrengnga para sè ngangghit, alhamdulillah sadhâjâna bisa kalampan kalabân saè.

Bhântowan pamangghi para ghuru nyopprè sampornana èssèna buku ka'dinto è bingkèng arè sanget èkabhuto.

Saka'dinto pamator, mator sakalangkong.

Èssèna Buku

Pyatoran sè nganghit	v
Pyatoran Penyelia/ Penyelaras.....	vi
Pyatoran Kakandiknas Provinsi Jatim	vii

SEMESTER 1

Pangajhârân 1 Tema : <i>Bermain dengan benda-benda di sekitarku</i>	1
Pangajhârân 2 Tema: <i>Peristiwa dalam kehidupan</i>	14
Pangajhârân 3 Tema <i>Kerukunan dalam bermasyarakat</i>	23
Pangajhârân 4 Tema : <i>Bangga sebagai bangsa Indonesia</i>	35

SEMESTER 2

Pangajhârân 5 Tema : <i>Ekosistem.....</i>	42
Pangajhârân 6 Tema: <i>Organ tubuh manusia dan hewan</i>	56
Pangajhârân 7 Tema : <i>Sejarah Peradaban Indonesia</i>	72
Pangajhârân 8 Tema : <i>Akrap dengan Lingkungan.....</i>	86
Daftar Pustaka	96

Pangajhârân 1

Bermain dengan bendâ-bendâ di sekitarku

Neng è sakobhengnga bânnya' kennengangan amaèn èngghi panèka neng è tanèyan otabâ pamengkang, bâdâ sè amaèn neng pèngghirâ sabâ, bâdâ sè amaèn neng tegghâl, bâdâ sè amaèn è pèngghir tasè'. Manabi orèng sè bâdâ è kottha rajâ amaèn neng è kennengangan sè pajhât è kaghâbây ka'angghuy orèng amaèn. Tantona bhârâng sè èkamaèn bânnya' macemma. Dâri cem-macemma kennengangan amaèn tor bhârâng sè èkamaèn kantos bisa malèpor atè. Mèlana sampèyan è bâkto amaèn ajjhâ' kantos loppa ka sè laèn, contona kasèhadhân sareng lalakon laènna.

Bâburughân Bèccè'

Sabèllunna lalampa'aghi sèttong
kalakowan ponapa'a saos sè saè,
kabidhi sarèng maos "Bismillah"
nyopprè hasèlla èparèngè bherkat
sareng Sè Kobâsa

Kompetensi Dasar

- 3.1 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi teks narasi atau deskripsi
- 4.1 Membaca teks narasi atau deskripsi dengan teknik membaca.

1.

Lalampa'an

Arténa Tèks

Tèks èngghi panèka karangan sè sokkla **otabâ** mornè **otabâ tollèn dâri** sè ngangghit/ sè ngarang. Èssèpon ana-bârna. Bâdâ sè aëssè bhâr-kabhâr. Bâdâ jhughân sè aëssè carèta akadhi sè bhâkal èjhârbâ'âghiyâ panèka:

Arténa Tèks Narasi

Sè èmaksod sareng tèks narasi, èngghi panèka:

1. **Tèks sè ta' asèpat** dialog (dhâ-kandhâ).
 2. Èssèna abujud:
 - 2.1 Sèttong carètana sajârah
 - 2.2 Rot-orotanna sèttong kadhâddhiyâñ otabâ kabâ**dâ'âñ**, **sareng** salaènna.
- (Èmadhurâ'aghi dâri KBBI, Cèt. III, 1994, Kaca : 1024)

Contona Tèks Narasi :

KEMBHÂNG POLO RA'AS

(Sè ngangghit: MA LËO)

Ra'as aropa'aghi sala sèttong polo sè bâdâ è kabupatèn Songennep leres neng è Kacamadhân **Ra'as**. **Salaèn polo panèka**, è sakobhengnga bâdâ Polo Talango Aèng, Talango Tengnga, Kalosot, Tondu', Ghuwa-Ghuwa, Kamoddhi, jhughân Polo Komèrèyâñ. **Polo Ra'as** kadhâddhiyâñ bânnya' dhisa. Èyantarana, Dhisa Katopa', Jhungkat, Kropo, Karang Nangka, Alas Malang, bân Brakas.

Kabâdâ'âñ alam è **Polo Ra'as ongghu talèbât assrè**. Sabâb bânnya' pa'anabhân sè èndhâ tor assrè. Bâdâ kocèng sè è sambhât kocèng bhusok. Kocèng panèka **andi' kalèbbiyâñ**. Buluna alos. Kalakowanna seggħut toro' oca'. Kantos bânnya' sè ngobu neng ma-roma.

Kabâdâ'âñ sè laèn akadhiyâ neng è dhisa Kropo bânnya' **magħârsarèna** sè ngangghi' tèker. Sè kalonta kalabâñ sambhâdhân tèker pandâñ.

Ka'angghuy malastarè sèttong tèker ngabħutowaghi bâkto cokop abit bân kasabbhârâñ. Sampè' ahèrra hasèlla tèker bisa èjhuwâl ka man-ka'dimman arghâna acem-macem. Namong sè biyâsa Rp. 40.000 salambâr

(Etokèl sabâgiyâñ, èjhâ'ânya èyâkorraghi sarèng èjhâ'âñ taon 2011, sabâgiyâñ ca'-oca'na èpateppa', dâri JPRM, Minggu 31 Jânuari 2016, kaca 32)

Katèrranganna ca'-oca' sè malarat

1. Nyopprè = Angħġer, ma'lè, sopajâ
2. Bherkat = 1. bârokah (Arab)

-
3. Asslè = Lè-ollè samarèna asalamèddhân
 4. Ngangghit = Sokkla, tollèn, asli (Ind), mornè
 5. Abujud = Ngarang
 6. Assrè = Aropa
 7. Kocèng bhusok = Ëndhâ tor jhembhâr
 8. Longèt = Kocèng sè kolè'na abârna bhusok (kalabu sèmмо celleng)
9. Ngangghi' = Pènter alalakon/ bây-ghâbâyâн
 10. Namong (è.b) = Nyolam, arajhut
 11. Coma (è.i)

Pakon 1

Èyatorè jâwâb al-soal è bâbâ panèka!

1. Ponapa sè èmaksod sareng tèks ?

.....

2. Ponapa sè ènyamaè tèks narasi ?

.....

Pakon 2

1. Polo Ra'as maso' dâ' kabhupatèn ponapa?
2. Salaènna Polo Ra'as, bâdâ polo ponapa'an saos?
3. Dhisa ponapa'an saos sè bâdâ nèng Polo Ra'as?
4. Aponapa neng Polo Ra'as kabâdâ'ânnâ ma' assrè?
5. Kasoghiyâн alam ponapa sè bâdâ neng Polo Ra'as?
6. Ponapa kallebbiyânnâ kocèng bhusok sè bâdâ neng Polo Ra'as?
7. Kasoghiyâн alam sè laèn ponapa'an saos sè bâdâ neng Polo Ra'as?
8. Ponapa kaontonganna Dhisa Kropo dâri tèker pandân ghâpanèka?
9. Saponapa arghâna tèker pandân manabi èjhuwâl ?
10. Ponapa sampèyâн bisa ngangghi' tèker pandân ?

Indikator

3.1.2 Mènjelaskan Ciri-ciri Tèks Narasi

2.

Lalampa'an

Èyatorè dhâ-tandhâna (rè-cèrèna) tèks narasi è bâbâ panèka èmodhi!

1. Bâdâna sétting kalakowan otabâ tengka.
2. Bâdâ rot-orodhânnna kadhâddhiyân otabâ berita.
3. Bâdâ panemmona/ngen-angenna sè ngangghit.
4. Bâdâ katerrangan bhâb nyamana tokoh dâlém carèta ghâpanèka.
5. Bhâsa sè èghuna'aghi bhâsa rèn-arèn.

Contona tèks-tèks narasi è bâbâ panèka maos lajhu talèktèghi dhâ-tandhâna!

Aghâbây Lajângan

<https://masipoeng.filès.wordpress.com/>

Rèza terro ngocola lajângan. Tapè abâ'na ta' andî' lajângan. Rèza mènta tolong ka Arya soro ghâbâyyâghi lajângan. Rèza mènta ghâbâyyâghi lajângan pè'-kopè'an. Tapè ta' èghâbâyyâghi lajângan addhuwân.

Coma èghâbâyyâghi col-ocolan bisaos. Lajânganna saellana marè. Lajhu èghâmbhâri dâdâ songot. Lajânganna èyocol è budina romana. Rèza cè' pèragghâ amarghâ lajânganna lekkas lomok.

(Naskah èyângghit HMD)

Katerranganna ca'-oca' sè malarat

1. Kalakowan	= Tèngka
2. Berta	= Kabhâr
3. Panemmo	= Pèkkèran (pendâpat, Ind.),
4. Ngangghit	= Ngarang
5. Longèt	= Pènter tor caccèl
6. Lajângan pè'-kopè'an	= Macemma lajângan sè aropa pè'-kopè'an
7. Dâdâ songot	= Macemma ghâmbhâr neng lajângan pè'-kopè'an sè abujud songot
8. Lomok	= Dhuli ngabbher mon èyocol, meddhet.

Pakon 1.

Ponapa tandhâna tèks narasi è attas sè nodhuwâghi bâdâna kalakowan ?

.....

Pakon 2

Ponapa rot-orodhânnna kalakowan neng tèks narasi è attas ?

.....

Pakon 3

Ponapa panemmona sè ngangghit neng narasi ghâpanèka ?

.....

Pakon 4

Ponapa'an saos ma-nyamanna tokoh sè bâdâ neng tèks narasi ghâpanèka ?

.....

Indikator

3.1.3 Mengidentifikasi struktur teks narasi

Lalampa'an

Tèks narasi tamaso' bâgiyân sastra sè aghândhu' bâgiyân-bâgiyân. Bâdâ bâgiyân sè katèngal (tèrlihat, Indonèsia) bâdâ jhughâ **sè ta'** èkatèngal. Sè katèngal èngghi panèka abujud kompolanna ca'-oca' sareng okara, bâdâna ghâris anyâr (alinèa). Dhinèng **sè ta'** èkatèngal èngghi panèka abujud tèma sè aghândhu' bâburughân sè saè.

Kompolanna pan-saponapan oca' sè aghândhu' maksod sè tanto èsambhât okara. Kompolanna pan-saponapan okara sè aghândhu' maksod sè tanto èsambhât pokèddhâ alinèa.

Kompolanna pan-saponapan alinèa sè aghândhu' maksod sè tanto èsambhât tèma.

Dhâddhi tèma panèka èjhârbâ'âghi ghân **nè'-sakonè'** è dâlem bhân-sabbhân alinèa. Tèma mènangka dhâsarra kompolanna alinèa. Dhinèng bâburughân sè saè panèka aghândhu' maksod sè saè sè bhâkal è padâpa' dâ' ka sè maos tèks narasi, akadhi nasèhat otabâ sen-pessen moral dâri sè ngangghit dâ' **ka sè maos tèks narasi**.

Eyâtorè tèks narasi è bâbâ panèka maos patètè lajhu rembhâk sakanca'an !

Sadâpa'na ka Polo Ghiliyâng, kengèng arassa'aghi nyèrgu' nyâbâ sè langkong cellep. Manabi ghâdhuwân pangaterro lân-jhâlânán alènglèng polo kengèng nètèna ojèk.

È polo panèka bâdâ ojèk, sajhâlânán ngalènglèngè polo ongkossa Rp. 30.000,- nangèng, sajjheggâ polo panèka kalonta mènangka Polo Ghiliyang tor bânnya' sè rabu, ongkossa ojèk jhughân ongghâ tambâ larang.

Kalabân nètènè ojèk kengèng ngarassa'aghi pa'anabhân Polo Ghiliyâng. Kaodi'ân maghârsarè polo panèka akadhi orèng Madhurâ sè laènna. Sabâb mènorot carèta, sa'amponna Dâèng Masalèh tor karabhâdhân, bânnya' orèng rabu ka polo panèka. Salaèn para tahanan politik, jhughân bânnya' sè rabu dâri Branta, Mèkkasan tor dhisa Dhâng-ghândhâng, Kacamadhân Topotè Songennep.

Polo sè kadhhâddhiyân dâri Dhisa Bâncamara tor Bânrâos panèka rammè èkacator. Sabâb, polo panèka aghândhu' oksigèn palèng bhâghus kapèng duwâ' sadhunnya sa'amponna naghâra Yordânia. Pramèla dâri panèka polo panèka pas èpadhâddhi Polo Kasèhadhân.

(Ètokèl sabgiyân dâri Majâlah Jokotolè No. 13, 2014, kaca 41-43)

Katèrranganna ca'-oca' sè malarat

1. Katèngal (è.b) = kaoladhân (è.b), èkatèla' (è.i) (tèrlihat, Indonèsia)
2. **Seddheng** = 1. Dhinèng
2. Cokop
3. Bâburughân = nasèhat, pètotor saè
4. Pokèddhâ = (kèsimpulan, Ind.)
5. Alinèa = ghâris anyâr
6. Nyèrgu' = ngèsep
7. Ojèk = motor sè èpasèwa ka'anghuy ngangko' orèng/bhârâng
8. Sajjheggâ = molaè, ngabidhi
9. Kalonta = kaolok, kaonang, kasuhur (terkenal, Ind)
10. Mènangka = sebagai (Ind)
11. **Pa'anabhân** = kabâdâ'ânnâ alam (pemandangan, Ind.)
12. Assrè = jhembhâr tor nyennengngaghi
13. Maghârsarè = bârghâ neng sèttong kennengngan (warga, Ind)
14. Karabhâdhân = sabhâlâ'an, safamiliyân
15. Èkacator = èkacaca
16. Pramèla = sabâb

Pakon 1

Saponapa alinèa tèks narasi kasebbhut?

Pakon 2

Bhân-sabbhân alinèa oso'/aëssè saponapa okara ?

Pakon 3

Ponapa pokeddâ alinèa sè kapèng sèttong ?

Pakon 4

Ponapa pokeddâ alinèa sè kapèng duwâ' ?

Pakon 5

Ponapa pokeddâ alinèa sè kapèng tèllo'?

Pakon 6

Ponapa tèma-na tèks narasi ghâpanèka?

Indikator

3.1.4 Membedakan Teks Narasi dengan Teks Lainnya

4.

Lalampa'an

Ampon èjhârbâ'aghi è lalampa'an sè tapongkor bhâb tèks narasi, èngghi panèka tèks sè sokkla dâri sè ngangghit.

Dhinèng èssèna tèks narasi èngghi panèka ta' asèpat dhâ-kandhâ tapè abujud ghâncaran (prosa), carètana sajârah, otabâ kabâdâ'ân sè aorot.

Dhâddhi salaènna tèks sè kadhi ghâpanèka ta' èsambhât tèks narasi laènna tèks narasi akadhi :

1. Tèks diskursif, èngghi panèka tèks sè ngaèbbâghi kabâdâ'ân so'è nyâta kalabân **aghuna'aghi pèkkèran**.
2. Tèks èksprèsif, èngghi panèka tèks sè ajhârbâ'âghi parasa'anna sè ngangghit.
3. Tèks évaluatif, èngghi panèka tèks sè ngobâ **parasa'anna orèng sè maos**.
4. Tèks film, èngghi panèka tèks sè katolès è bâbâna lajâr film mènangka tarjâma'anna dâri bhâsa laèn.
5. Tèks informatif, èngghi panèka tèks sè namong ajhârbâ'âghi bërtâ sè nyâta kalabân **ta' ètoro'è pamangghi** sareng sè ngangghit.
6. Tèks pèrsuatif, èngghi panèka tèks sè ngajhâk **parasa'an tor pamangghina** orèng sè maos.

Èyâtorè tèks è bâbâ panèka maos patètè !

Anèna Torajâ (sè ngangghit Abdul Wahid)

<http://wisatasumènèp.com/>

Mongghu ka tèmor dâri Kottha Songènnèp bâdâ sèttong dâèrah sè anyâma **Dhungkè'**. **Dhungkè'** saonghuna aropa'aghi sala sèttong kacamadhân sè bâdâ è Kabupaten Songennep. È **Dhungkè'** panèka bâdâ jhughân sèttong kennengangan sè anyama Torajâ. Torajâ bâdâ è Dhisa Rombhen Bârâ', Kacamadhân **Dhungkè'**, Kabhupatèn Songennep.

Estona manabi ètalèktèghi Torajâ panèka **aropa'aghi** nyama dâri sala sèttong kampong otabâ dusun sè bâdâ è Dhisa Rombhen Bârâ'. **Kampong** Torajâ bâdâ è Mongghing palèng bârâ' dâri kampong-kampong laèn sè bâdâ è Dhisa Rombhen Bârâ'. **Marghâ** panèka Torajâ dhâddhi kampong bângkèt (pèrbâtasan) antara Dhisa Jhâdung sarèng Dhisa Rombhen Bârâ'.

Nyama Torajâ panèka **aropa'aghi** nyamana bâto sè rajâ, kantos èsebbhuttaghi Torajâ. Dhâddhi manabi artè dâri bhâsaèpon, Torajâ èngghi panèka bâto sè rajâ. Lakar lerres è kampong Torajâ panèka bâdâ bâto **sè cè'** rajâna tor bheidhâ sareng bâto-bâto sè bâdâ è kampong kasebbhut. Bâto panèka **aropa'aghi** bâto gunong, namong bâdâ è **pèngghir tasè'**. Manabi ètalèktèghi dâri kennenganganèpon, bâto rajâ lerres bâdâ è pèngghir sèrèng kampong Torajâ.

(Etokèl sabâgiyân dâri Majalah Jokotolè, No. 20-14 Tahun 2015,
kaca:4-5)

Katèrranganna ca'-oca' sè malarat

1. Èstona (è.b.)	= ongghuna (è.i), salerressa (è.b)
2. Ètalèktèghi	= diselidiki (Ind)
3. Mongghing	= Pata, bâdâna mongghu dâ' kennengngan
4. Bângkèt	= bâtes
5. Sèrèng	= pantai (Ind)

Pakon 1

Manabi ètalèktèghi bujuddhâ tèks è attas tor èssèna, tamaso' tèks ponapa ?

Pakon 2

Èyatorè **jhârbâ'aghi** sèmpalan tèks Anèna Torajâ ngabidhi alinèa sè dâ'-adâhâ' kantos ka bingkèng rè-cèrèna (**dâh-tandâhâna**)!

Indikator

4.1.1 Membâca Teks Narasi dèngan Teknik Membaca

5.

Lalampa'an

Atoran-atoranna maos tèks narasi ta' akadhi maos tèks sè abujud puisi. Kèng langkong manabi puisi kasebbhut èyâddhu carana macana.

Tapè maca tèks narasi cokop terrang cap-keccabbhâ bhân-sabbhân **oca'** tor **pantha'anna** ngeccap **oca'** ajjhâ' sampè' megghâ' **kalèma**.

Megghâ' **kalèma** artè'épon megghâ' keccap è tengnga'anna **oca'**, kantos dhâddhina bisa ngobâ artêna okara sè èmaksod.

Sè èmaksod sareng terrang/jhârnâ' **cap-keccabbhâ** bhân-sabbhân **oca'** èngghi panèka sowarana kodu akor sareng keccap/monyèna okarana

Kodhu bhidhâ'âgħi antara vokal sareng konsonan (horop odi' sareng horop matè).

Konsonan tajhèm sareng konsonan alos.

Bisat sareng konsonan/K/ kodhu jhughâ bhidhâ.

Èyatorè to-conto è bâbâ oladhi sè lerres sareng sè sala.

1. Kocèngnga Jhi Yâsin (Lerres), èbâca :
Kocèng ngajhi Yâsin (sala)
2. Sapèdâ modâ (Lerres), èbâca:
Sapè dâ-modâ (sala)
3. **Pa' Sanèma Tanamèra** (Lerres), èbâca:
Pa' Sanè matana mèra (sala)
4. Èbhu aghuring bhâra (Lerres), èbâca:
Èbhu aghuring bârâ (sala)
5. Èmbhuk labu è talon (Lerres), èbâca:
Èmbu' labu è talon (sala)
6. Jhuko'na budu (Lerres), èbâca:
Jhuko'na bhudhu (**sala**)
7. Matana buta (Lerres), èbâca:
Matana bhuta (sala)

Pakon 1

Èyatorè tèks "Anèna Torajâ" è aqâ' maos patètè tor jhârna' cap-keccabbhâ, kantos sè mèreengngaghi ngarti sè èmaksod!

Pakon 2

Èyatorè kancana sampèyan maos tè-ghântè tèks kasebbhut, laju talèktèghi **sakanca'an sarè pokeddhâ carèta** sè bâdâ neng bhân-sabbhân paragraf dâlem carèta kasebbhut!

Indikator

4.1.2 Menceritakan Kembali Isi Teks Narasi

6.

Lalampa'an

Èpangajhârân sè tapongkor, sakonè'an pon èjhârbâ'aghi parkara moket alinèa (mènyimpulkan paragraf).

Nyârèta'aghi polè èssèna tèks narasi ta' kodhu persis ca'-oca'na sareng èssèna tèks sè èmaksod. Tapè bhân-sabbhân alinèa (ghâris ampar, paragraf) **pondhut ko'-poko'na bisaos** (èpoked), kalabân **ta' ngobâ** ponapa sè èmaksod.

Pakon 1

Èyatorè carèta'aghi polè èssèna tèks narasi sè abhul-ombhul: "Aghâbây Lajângan"

Pakon 2

Sapanèka jhuga tè-ghântè sakanca'an tèks narasi sè abhul-ombhul: "Anèna Torajâ".

A. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ, pèlè sè palèng lerres!

1. Sè èmaksod sareng tèks, èngghi panèka
 - a. Karangan sè èyangghit orèng laèn
 - b. Karangan sè èyangghit èkèmbhuli
 - c. Karangan sè sokkla, èyangghit **orèngnga dhibi'**
 - d. **Karangan sè nyō'on** bhântowan orèng laèn
2. Artèna tèks narasi, èngghi panèka
 - a. **tèks sè ta'** asèpat dialog
 - b. tèks sè asèpat dialog
 - c. tèks patang sambhung
 - d. **tèks sè cè' lanjhângnga ta' èpangghi**
3. Èssèna tèks narasi abujud
 - a. sèttong carèta fiktif
 - b. sèttong carèta adhâ-kandhâ
 - c. sèttong carèta sajârah
 - d. sèttong carèta sè èssèna dâri **buđi** ka **ađâ' polè**
4. Laèn oca' "Nyopprè", èngghi panèka
 - a. angghèr **b. ma'lè** c. sopajâ d. lerres
5. Laèn oca'na "Assrè", èngghi panèka
 - a. beccè' b. bhâghus c. saè d. èndhâ tor jhembhâr
6. Sè ènyamaè kocèng bhusok, èngghi panèka
 - a. kocèng sè kolè'na konèng semmo mèra
 - b. **kocèng sè buluna kolè'na mèra bisaos**
 - c. kocèng sè buluna kolè'na kalabu semmo celleng
 - d. kocèng sè kolè'na kalabu semmo celleng
7. Laèn oca'na ngangghi', èngghi panèka
 - a. ngajhum **b. ngangko'** c. arajhut d. nyolam
8. Polo Ra'as **đâ' kacamadhân**
 - a. Ra'as b. Songennep **c. Dhungkè'** d. Kalianget
9. Polo Ra'as **bâđâ è Monggħing**
 - a. tèmorra Polo Kangèyan
 - b. **tèmorra Polo Sapuđi**
 - c. bâra'na Polo Potèrran
 - d. bâra'na Polo Sapuđi
10. Kalongèdhân tana sè bâđâ neng Polo Ra'as, èngghi panèka
 - a. hawana cellep tor seggher
 - b. bânnya' **orèng apalèssir**
 - c. ngasèllaghi tèker pandân
 - d. buluna kocèngnga bhusok

B. Èssè'è ti'-titi' nèng al-soal è bâbâ panèka !

1. Bhâsa sè èghuna'aggi neng tèks narasi, èngghi panèka
2. Lajângan addhuwâñ sè aghuna'aggi bola gellâsan èngghi lajângan sè aropa

-
3. Lajângan addhuwân sè laèn sè èpalar meddhe ddhâ, lumbra lajângan
 4. Reza nyoro Aryâ aghâbây lajângan, amarghâ
 5. Lajânganna Rèza èghâmbhâri

C. Èyâtorè jâwab pajharna' !

1. Ponapa'an dhâ-tandhâna tèks narasi ?
2. Aponapa ghâncasan sè abhul-ombhul "Aghâbây Lajângan" mè' èsèbbhut tèks narasi?
3. Ponapa sè ènyâmè lajângan pè'-kopè'an?
4. Ghâmbhâr kadhiponapa lajângan pè'-kopè'an ènyamaè dâdâ songot?
5. Aponapa lajângan ma' ènyamaè lomok ?

Pangajhârân 2

Peristiwa dâlam kehidupan

Sabbhân arè è bhumè panèka bânya' **kadhâddhiyân**- kadhâddhiyân sè ta' èkaonèngè manossa. Mèla manossa aghâbây pakakas sè bisa ngaonèngè paponapa sè **bâdâ** è bhumè. Pakakas ghâpanèka anyâma satelit. Pakakas ghâpanèka è sabâ' neng bâng-abâng kantos semma' bân bulân. **Dâri pakakas satelit ghâpanèka** ngèrem kabhâr **dâ'** manossa sè **bâdâ** è bhumè. Kabhâr ghâpanèka aropa kadhâddhiyân-kadhâddhiyân sè **bâdâ** è bhumè tor kadhâddhiyân sè **bâdâ** è sakobhengnga satelit. Kalabân **bâdâna** kabhâr **dâri** satelit ghâpanèka, sareng manossa pas è kérèm polè ka manossa laènna. Samangkèn kalabân satelit ghâpanèka manossa ghâmpang nyarè kabhâr. **Bâdâ** kabhâr sè èpalèbât pakakas élèktronèk èngghi panèka **"televisi"** **radio**, telepon, **bâdâ** sè èecccak akadhi lèbat koran, majâlah, buku bân samacemma.

Mèla sampèyân samangkèn **ta'** parlo posang **ka'angghuy** asarè èlmo pangataowan sè **bâdâ** è bhumè, kalabân pabhâjheng maca buku pangataowan sampèyan bhâkal pènter. Namong ajjhâ' **kaloppaè ajhâr** tatakkrama tor aghâmana. Sabâb pangajhârân tatakkrama sakadâng **tađâ' neng** è **buku kajhâbhâ** èajhârraghi neng è aghâma. Dhâddhi, orèng sè pènter sè saonghuna èngghi panèka pènter èlmo pangataowanna, pènter tatakramana tor pènter aghâmana

Bâburughân Bèccè'
*Ajâgâ kasèhadhân lebbi bhâghus
katèmbhâng ajâgâ ted/Hâ'ân,
ajâgâ aghâma lebbi bhâghus
katèmbhâng ajâgâ èlmo
pangataowan laènna.*

Kompetensi Dasar

- 3.2 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi teks tentang peristiwa faktual secara lisan dàn tulis.
- 4.2 Menceritakan kembali teks tentang peristiwa faktual dengan menggunakan bahasa Jawa **krama / èngghi bhunten** secara lisan dan tulis

Indikator

- 3.1. Menjelaskan Pengertian Berita

1.

Lalampâ'an

Ajhârbâ'âghi berta parlo èkaonèngè rot-orodhânnna, nyopprè orèng sè mèrengngaghi jhârnâ' narêma berta kasebbhut. Macemma berta èyantarana:

1. Berta otabâ kabhâr èngghi panèka carèta otabâ katerrangan parkara kabâdâ'an otabâ kadhâddhiyân sè anyâr (hangat, Ind).
2. Laporan, èngghi panèka katerrangan sè aropa tolèsan, bujud dâri bhâb kabâdâ'an sè takaë' sareng *tanggung jawab* dâri sèttong lalampa'an.
3. Pangomoman, parma'luman.

(Ètokèl dâri KBBI tor èMadhurâ'âghi, èdisi II, 1994, kaca: 123)

Adhâsar **ma'na sareng** artèna berta, èyatorè pakon è bâbâ panèka lakonè!

Èyatorè sampèyan sakanca'an aghâbây **ghâlimpo'** bânnya'na 5 orèng. Bâng-sèbângnga **ghâlimpo'** kasebbhut ngalakonè pakon è bâbâ panèka!

Pakon 1

Èyatorè **kalombo' 1** nyarè berta sè anyar nèng sala sèttong stasion TV, lajhu cathet **po'-poko'na bisaos!**

Pakon 2

Èyatorè **kalombo' 2** nyarè berta sè anyar neng sala sèttong surat kabhâr sè bâdâ, cathet **ko'-poko'na!**

Pakon 3

Sapanèka jhughâ **kalombo' 3** parènta sè pađâ neng sala sèttong stasion radio sè bâdâ neng kottha sampèyan!

Pakon 4

Jhughâ parènta sè pađâ, **kalombo' 4** nyarè kabhâr sè anyar sè bâdâ neng kottha sampèyan!

Pakon 5

Kalombo' 5, ngollè'è hasèlla **kalombo' 1, 2, 3, sareng 4**. Iajhu rembhâk sakanca'an, **kalombo' saponapa** sè abhâdhi berta sè akor sareng **ma'nana** berta!

Indikator

3.1.2 Mènjèlaskan Ciri-ciri Berita

2.

Lamlampâ'ân

Ajhârbâ'âghi rè-cèrèna berta, èngghi panèka kodhu :

1. Anyar, artèna ghi' bhuru kađhâddhiyân.
2. Nyâta, artèna bânnè ghâbâyân otabâ co-ngoco.
3. Sabâb kađhâddhiyân.
4. Bâkto bân kennengangan bisa èsaksè'è.

Rè-cèrèna berta **bisa nombuwâghi** cem-macemma berta. Bhân-sabbhân berta **nombuwâghi** bâgiyân-bâgiyâanna berta.

Èyatorè maos berta panèka !

Tanggal 14 Juli 2016 arè Kemmis, neng Istana Nagara Prèsidèn Joko Widodo arasmèyaghi Kapolri sè anyar, èngghi panèka Jèndral Tito Karnavian aghântè Jèndral Bâdrotin Haiti sè ngadhebbhi këndhel pansiun.

Pakon 1

Mènorot tokèlan berta kasebbhut, ponapa anyar berta ghâpanèka?

Pakon 2

Co-ngoco ponapa bhuntèn berta ghâpanèka ?

Pakon 3

Bâđâ ponapa neng Istana Nagara?

Pakon 4

Èyatorè kandhâ'âghi bâđâna berta ghâpanèka bâb-sabâbbhâ!

Sekar Assrè Kelas 5

Indikator

3.1.3 Menjelaskan Jenis-Jenis Berita

3.

Lalampâ'ân

Maghut KBBI è attas, cem-macemma berta bâdâ 11 macem, akadhi :

1. Berita acara (berta acara), catheddhân laporan sè (èghâbây sareng polisi) ngèngèngè (mengenai, Ind) bâkto ka**dhâddhiyân**, kennengngan, katerrangan tor pètodhu laèn ngèngèngè sèttong parkara otabâ **ka**dhâ**ddhiyân**.
2. Berita burung (kabhâr/berta sè **ta'** èpangghi sombhèrra, **ca'na ka ca'na**), èngghi panèka berta sè **ghi' ta'** èpangghi Lerres bhuntènna.
3. Berita keluarga (Berta kaluarga), èngghi panèka berta sè aghâ**ndhu'** hal ihwal kaluwarga, akadhi kalahiran, ulang tahun (milad, hal kalahiran), parkabinan/parnekâ'ân, tatellaghân, sareng kamatèyan, (lumbras èpadâpa' sareng mass mèdia cè**ta'**/èccap, èlektronik).
4. Berita kematian (berta kasèdhâ'ân), èngghi panèka berta parkara kamatèyânnna/kasèdhâ'ânnna sèttong orèng.
5. Berita kriminal (berta kriminal), èngghi panèka berta otabâ laporan ngèngèngè kajâha**dhâ**n sè èkabhânri sareng polisi
6. Berita lutut (berta **ta' karowan**), èngghi panèka berta sè sombherra dâri pè**ha'** sè **ta' lajâk** èparcаяjâ
7. Berita negara (berta naghâra), èngghi panèka berta rasmè dâri naghâra sè lumbras èpakalowar/èkakabhâr sareng pamarènta, aëssè pangomoman sè ètojjhuwâghi **dâ' sadhâjâ** bârghâ naghâra ngèngèngè èlampa'a ghina **dhâng-on**dhâ**ng**, kapotosan présidèn, paratoran pamarènta, otabâ hasèl-hasèlla kapotosan législatif.
8. Berita peringatan (berta pakèlèngan), èngghi panèka berta sè maèngga' bhâkal bâ**dâ'â** pa-ponapa sè bhâkal kadhâddhiyân.
9. Berita polisi (berta polisi), èngghi panèka berta otabâ laporan asalla **dâri** polisi, biyâsaèpon parkara ngèngèngè kajâhadhân.
10. Berita sensasi (berta sè èjâ-parajâ), èngghi panèka berta sè èjâ-parajâ tor ka'angghuy orèng laèn bisa kapèncot.
11. Berita sepekan (berta dâlem samènggu), èngghi panèka berta/majâlah **mèngguwâñ**.
12. Berita singkat (berta sakonè'), èngghi panèka berta **dâ'-pandâ'** kalabâñ bâdâna sèttong kadhâddhiyân.

Pakon 1

Èyatorè sampèyan nyarè berta sè akaè' sareng macemma berta No.1 (Berita acara)

Pakon 2

Pètanya sè padâ sareng pètanya no. 1, ngèngèngè macemma berta sè nomor 2 (Berita Burung)

Pakon 3

Nyarè neng majâlah/koran berta ngèngèngè macemma berta sè no. 3 (Berita Keluarga)

Pakon 4

Nyarè Berita pètanya akadhi pakon 3, ngèngèngè macemma berta sè no 4 (Berita Kematian)

Pakon 5

Nyarè berta dâri Kantor Polisi ngèngèngè macemma berta sè no. 5 (Berita Kriminal)

Indikator

3.1.4 Mengidentifikasi Unsur-unsur Pembangunan Berita
(5W+1H)

4.

Lalampâ'ân

Unsur-unsur otabâ bâgiyân-bâgiyânnna berta èngghi panèka bâdâ 6 sè lumbra èsambhât 5W + 1 H dâlem bhâsa Inggris.

Artè'èpon 5W + 1 H èngghi panèka :

W-1, maksod dhâ : Whèn	= Ponapa
W-2, maksod dhâ : Whèn	= Bilâ
W-3, maksod dhâ : Whèrè	= Èka'dimma
W-4, maksod dhâ : Who	= Pasèra
W-5, maksod dhâ : Why	= Aponapa
H-1, maksod dhâ : How	= Kadhiponapa

Maksottèpon tong-sèttongnga

W-1, maksod**dhâ** : Bâdâ berta ponapa ?

W-2, maksod**dhâ** : Bilaèpon ?

W-3, maksod**dhâ** : Èka'dimma ?

W-4, maksod**dhâ** : Pasèra'an sè bâdâ?

W-5, maksod**dhâ** : Aponapa sabâbbhâ?

H-1, maksod**dhâ** : Kadhäddhiyânnna berta ghâpanèka kadhiponapa?

Èyatorè berta- berta sè bâdâ è sorat kabhâr, majâlah, bulètin, radio, TV kliping pakompol otabâ cathèt (manabi kabhâr dâri radio otabâ TV), lajhu pantha akorraghi sareng macemma unsur-unsur berta sè bâdâ!

Pakon 1

Èyatorè aghâlimpo' sakanca'an lajhu ghâlimpo' 1 nyarè okara sè bâdâ unsur W 1-na!

Pakon 2

Èyatorè aghâlimpo' sakanca'an lajhu ghâlimpo' 2 nyarè okara sè bâdâ unsur W 2-na!

Pakon 3

Èyatorè aghâlimpo' sakanca'an lajhu ghâlimpo' 3 nyarè okara sè bâdâ unsur W 3-na!

Pakon 4

Èyatorè aghâlimpo' sakanca'an lajhu ghâlimpo' 4 nyarè okara sè bâdâ unsur W 4-na!

Pakon 5

Èyatorè aghâlimpo' sakanca'an lajhu ghâlimpo' 5 nyarè okara sè bâdâ unsur W 5-na!

Pakon 6

Èyatorè aghâlimpo' sakanca'an lajhu ghâlimpo' 6 nyarè okara sè bâdâ unsur W 6-na!

Indikator

4.2.1 Membaca Teks Berita

5.

Lalampâ'ân

kabhâr bâb kriminal.

1. Èyatorè sampèyan mèrengngaghi radio sè **parappa'na** nyèyarraghi bhâr-kabhâr, otabâ ngoladhi sambi mèyârsâ'âghi panyèyar TV èbâkto nyèyârraghi berta parkara pan-saponapan kadhâddhiyân.
2. Mondhut koran otabâ majâlah/Bulètin sè aëssè berta-berta parkara kalahèran, kamatèyân otabâ bhâr-kabhâr bâb kriminal.

Pakon 1

Èyatorè maos è ađâ'na kellas, tè-ghântè contona kliping sè èpondhut dâri koran/majâlah/bulètin sè aghândhu' berta :

- Pakabhâran parkara kabâđâ'ân.
- Laporan.
- Pangomoman.

Pakon 2

Èyatorè kanca sè laèn, nalèktèghi pamacana kancana ghâpanèka, salastarèna maca, tong-sèttong "mènilai" (ngollè'e) kadhiponapa hasèlla!

Format è bâbâ bisa abhânto sampèyan

No. Urut	Nyâmana	Kabhâr sè è bâca	Ollèna		
			Korang	Cokop	Saè

Pakon 3

Hasèlla sampèyan sè "ngollè'e" lajhu è yatorraghi dâ' Bâpa'/Èbhu ghuru!

Indikator

4.2.2 Menceritakan Kembali Isi Berita dengan Bahasa yang Komunikatif

6.

Lalampâ'ân

Sè èmaksod sareng bhâsa sè "komunikatif èngghi panèka bhâsa sè bisa èpèyarsa'aggi kalabân jhârna' tor èssèna bisa èkangartè sareng orèng laèn.

Manabi sampèyan acarèta otabâ akabhâr pa-ponapa ka kancana, sampèyan tanto mator ka kancana kalabân terrang, jhârna', arontot, kantos kancana ngartè ponapa sè ècarèta'aggi sampèyan.

Pakon 1

Èyatorè pakon 1 neng lalampa'an 5 lakonè polè kalabân cara ta' mabi negghu' tèks berta sè èbhâkta sampèyan!

Sekar Assrè Kelas 5

Pakon 2

Pakon 2 neng lalampa'an 5 lakonè polè mabi format sè **ampon kasandhing!**

Indikator

4.2.3 Menulis Teks Berita Sederhana

7.

Lalampâ'an

Carana nolès tèks sè majjhâ (sederhana), sapanèka :

1. Okara sè majjhâ **kaḍhâddhiyân** dâri
S (subyèk) = Jhèjjhèr
P (prèdikat) = Carètana
O (objèk) = **Tojjhuwâñ**/katèrrangan
2. Contona sapanèka
 1. Markawi ngartè.
 2. Awi ngarè' **rebbhâ**.
 3. Markawi ngarè' **rebbhâ** è talon.
 4. **Bâri' ghu**-lagghu ngarè' **rebbhâ** è talon.
Katèrrangan
 - a. Okara sè nomer 1 = okara majjhâ
 - b. Okara sè nomer 2 = okara majjhâ èpaghe**nna'** sareng kennengnganna sè ngarè'
 - c. Okara sè nomer 3 = okara majjhâ èpaghe**nna'** sareng kennengngan tor bâktona sè ngarè'.

Pakon 1

Éyatorè sampèyan **abhâḍhi** berta sè majjhâ tapè orèng sè maca ngartè ponapa sè èmaksod, kalabân aghuna'aghi **ca'-oca'sè ampon kasandhing!**

Ca'-oca'na:

1. loka	2. lèkè	3. Rèza	4. è
5. labu	6. bettëssa	7. sampè'	

Pakon 2

Kalabân pètanya sè **paḍâ sareng pakon 1 mabi ca'-oca'** è bâbâ panèka

- a. Lon-alon, orèng, bânnya', **lajângan**, ngocol, neng
- b. **Songay**, Ali, **jhuko'**, **mancèng**, è
- c. Èbhu, **jhuko'**, **pasar**, **mondhut**, è
- d. Èmbhuk, dâstèr, è, ajhâi', **ampèr**
- e. Tabrâ'âñ, jhâlan rajâ, **ghella'**, bâḍâ, neng

Latèyân Pangajhâran 2

A. Jâwab Pajhârnâ'

1. Berta panèka saèstona
a. kalakowan b. kennengngan
c. oca' sèpat d. kadhâddhiyân sè anyar
2. Laporan, èngghi panèka
a. atotoran b. abâlâ
c. berta sè wajib èkabâlâ d. berta sè ta' parlo èkabâlâ
3. Pangomoman, èngghi panèka
a. parma'luman b. adhâ-kandhâ
c. acarèta d. to'-koto'
4. Rè-cèrèna berta kodhuna
a. anyar b. nyata
c. bâdâ sabâbbhâ d. sadhâjâ lerres
5. Berta sè anyâr, maksod dhâ
a. ta' bâruy b. ta' ongghu c. ghi' bhuru d. lambâ'
6. Berta sè ta' co-ngoco, maksod dhâ
a. anyar b. nyata c. oca'na orèng d. orèng bânnya'
7. Berta sè ta' èpangghi sombhërra, èsambhânt....
a. a. berta kaluwarga
b. a. berta kalahèran
c. a. berta burung
d. a. berta kriminal
8. Berta sè ta' karowan, bhâasa Indonèsiana, èsambhât
a. Berita lutut b. Berita kaki c. Berita hangat d. Berita hebat
9. Berita sè èjâ-parajâ karebbhâ dhibi', èsambhât:
a. berta kriminal c. berta kamatèyan
b. bertana polisi d. berta sensasi
10. Berta sè dâ'-pandâ', èsambhât.....
a. berta kaluarga
b. berta kematèyan
c. berta sakonè'
d. berta sè ta' terrang

B. Èssè'è ti'titi' panèka!

1. Bâgiyâンna berta bâdâbigghi'
2. Dâlem bhâsa Inggris bâgiyâンna berta lumbra èsambhât+
3. Sè èmaksod sareng: W1, W2, W3, èngghi panèka.....
4. Sè èmaksod sareng W4, W5, èngghi panèka
5. Sè èmaksod sareng 1H, èngghi panèka

Pangajhârân 3

Kerukunan dâlam bermasyârakat

Bhâsa rèya mènangka pakakas kâ'ângghuy mađâpa' karep, mađâpa' maksot dâ' ka orèng laèn. Mèlana bâdâ bhâsa lèsan; iyâ arèya bhâsa sè èpađâpa' lèbât lèsan, bâdâ bhâsa tolèsan; iyâ arèya bhâsa sè èpađâpa' lèbât tolèsan, iyâ bâdâ kèya bhâsa isarat; iyâ arèya bhâsa sè èpađâpa' kalabân cara isarat. Dhinèng bhâsa tolèsan arèya bhâsa sè èghuna'aghi kalabân cara ètolès. Tanto kodhu bâdâ pandhuman otabâ horop sè èyakonè orèng bânnya'. Bhân-sabbhân bhângsa sakađhâng andi' horop bâng-sèbâng sè èyakonè bhângsa jârèya dhibi'. Akantha bhângsa Arap andi' bhâsa bân tolèsan sè èyakonè bhângsa Arab. Bâriyâ kèya orèng Madhurâ, andi' bhâsa bân pandhuman nolès bhâsa Madhurâ dhibi'. Parlo kabbhi morèd tao jhâ' bhâsa Madhurâ rèya kadhâddhiyân dâri pramastra, iyâ arèya pandhumanna oca' bân okara, bâdâ sastra otabâ sè dhâddhi èndhâna bhâsa. Mala bhâsa Madhurâ bâdâ onđhâgghâ bhâsa otabâ pandhumanna aghuna'aghi bhâsa dâ' ka orèng laèn, tojjhuwânnna ka'angghuy aparèng hormat otabâ ngarghâi dâ' orèng sè parlo è hormat èbâkto acator.

Bâburughân Bèccè'
*Bhâsa nodhuwâgghi bhângsa.
Pèyara tor mertè bhâsa Madhurâ,
ajhhâ' kantos mosna.*

Kompetensi Dasar

- 3.3 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi berbagai ragam gaya bahasa (*lalongèt*) dâlam konteks komunikatif
- 4.3 Menulis teks dengan **bahasa** (*lalongèt*) sesuai dengan kaidah dan konteksnya

Indikator

3.1. Menyebutkan Jenis-jenis Ragam Gaya Bahasa/Lalongèt

1.

Lalampâ'ân

Lalongèt, èngghi panèka bâgiyâñ dâri pantha'anna sastra Madhurâ. Lalongèt aghândhu' bhâsa sè bisa maèndhâ dâ' pamèrenggan. Èndhâ amarghâ aghândhu' ghuru laghu. Ghuru laghu, èngghi panèka monyèna bhâsa sè pađâ. Ghuru laghu, bâđâ 3 macem, èngghi panèka :

1. Ghuru sastra, pađhâ horop matèna/konsonanna, akadhi: k= k, p = p, t = t, s = s. ssl.
2. Ghuru sowara/laghu, pađâ **aksara odi'na/vokalla**, akadhi : a=a, è=e, i=i, o=o, u=u.
3. Ghuru lumaksito, pađâ oca'na, akadhi:

Apa = apa; mèra=mèra, lako=lako, odi'=odi', sèngko'=sèngko', ssl.

Cèm-macèmma lalongèt bâdâ 11 macèm:

1. Okara kakanthèn
2. **Oca' sarojâ**
3. **Oca' camporan** sè lalabânan
4. Kérata bhâsa
5. Rora bhâsa
6. Bhângsalan
7. Saloka
8. Parèbhâsan
9. Èbhârat
10. Parlambhâng
11. Bhâk-tèbbhâghân

Pakon 1

Ponapa sè ènyamaè lalongèt ?

Pakon 2

Aponapa lalongèt ma' èndhâ?

Pakon 3

Saponapa bânnya'na ghuru ?

Pakon 4

Eyatorè sebbhuttaighi cem-macemma ghuru, tor parèngè conto bâng-sèbângnga **2 mègghi!**

Sekar Assrè Kelas 5

Pakon5

Saponapa bânnya'na pantha'anna lalongèt? Èyatorè sebbhuttaghi cem-macemma!

Indikator

3.3.2 Menjelaskan Pengertian "Oca' Sarojâ"

2.

Lalampâ'ân

Oca' sarojâ, èngghi panèka duwâ' oca' otabâ lebbi, bâng-sèbângnga oca' ghâpanèka aghândhu' artè sè paqâ tor aghândhu' ghuru (saè ghuru sastra, ghuru laghu/swara otabâ ghuru sastra sareng ghuru swara/laghu.

Oladhi to-contona oca' sarojâ è bâbâ panèka!

1. Tèndhâk tandhuk	= aghândhu' ghuru sastra
2. Tata tètè	= aghândhu' ghuru sastra
3. Ghuna ghinè	= aghândhu' ghuru sastra
4. Ghâlâng ghulung	= aghândhu' ghuru sastra
5. Ghâlâng ghulur	= aghândhu' ghuru sastra
6. Dhughâ kéra	= aghândhu' ghuru swara/laghu
7. Tata krama	= aghândhu' ghuru swara/laghu
8. Sarè pathè	= aghândhu' ghuru swara/laghu
9. Tata bhânsa	= aghândhu' ghuru swara/laghu
10. Bhânlâ krabâ	= aghândhu' ghuru swara/laghu
11. Dhughâ kéra	= aghândhu' ghuru swara/laghu
12. Lara lapa	= aghândhu' ghuru sastra/swara
13. Nyongsang nyonglet	= aghândhu' ghuru sastra/swara
14. Pojjhâ pojiji	= aghândhu' ghuru sastra/swara
15. Jhârbâ jhârna'	= aghândhu' ghuru sastra/swara
16. Ghèllar ghellur	= aghândhu' ghuru sastra/swara

Pakon 1

Èyatorè ponapa sè ènya maè oca' sarojâ?

Pakon 2

Èyatorè serrat to-contona oca' sarojâ sè aghândhu' ghuru sastra!

Pakon 3

Èyatorè serrat to-contona oca' sarojâ sè aghândhu' ghuru swara!

Pakon 4

Èyatorè serrat to-contona oca' sarojâ sè aghândhu' ghuru **sastra** sareng ghuru swara!

Indikator

3.3.3 Menjelaskan Pengertian "Oca' Camporan"

3.

Lalampâ'an

Oca' camporan, èngghi panèka oca' sè kadhâddhiyân dâri duwâ' oca' otabâ lebbi sè aghândhu' ma'na/artè settong. Akadhi conto: ghulâ pasèr. Korsè males, mèjâ tolès, ssl

Oca' camporan bisa kadhâddhiyân dâri :

1. Oca' bhârâng + oca' bhârâng : ghulâ bâto
2. Oca' bhârâng + oca' ghâbây : tokang cokor
3. Oca' bhârâng + oca' sèpat : sabun ro'om

Oca' camporan artèna acem-macem, akadhi:

1. Ghulâ pasèr : ghulâ sè andi' sèpat akadhi sèpaddhâ pasèr (beddhî)
2. Pettès Pasèan : pettès sè asalla dâri Pasèan
3. Sabun ro'om : sabun sè andi' sèpat ro'om
4. Mèjâ tolès : mèjâ sè masthèna èkennengngè nolès
5. Sello' èmmas : sello' sè èkaghâbây dâri èmmas
6. Sello' ènten : sello' sè èkaghâbây dâri ènten
7. Somor ebbur : somor sè èghâbây kalabân ebbur
8. Panđân ɖuri : panđân sè aduri
9. Ghilingan tebbhu : ghilingan ka'angghuy aghiling tebbhu
10. Guđâng bujâ : guđâng panyâbâ'ânnâ bujâ bsl.

Pakon 1

Ponapa sè ènyamaè oca' camporan ?

Pakon 2

Èyatorè sebbhuttaghi contona oca' camporan !

Pakon 3

Oca' camporan kadhâddhiyân dâri oca' ponapa'an bisaos? Parèngè conto bâng-sèbângnga 3 mègghi'!

Pakon 4

Èyatorè nyarè contona oca' camporan!

1. Andi' sèpat padâ sareng bhârâng laèn.
2. Aghândhu' asalla dâri nyamana sèttong kennengngan.
3. Aghândhu' kodhuna èkennengngè.
4. Èkaghâbây dâri bhârâng laèn.
5. Andhi' artè panyabâ'ânya bhârâng.

Indikator

3.3.4 Membedakan "Oca' Camporan" dengan "Oca' Sarojâ"

4.

Lalampâ'an

Bhidhâna "oca' camporan" sareng oca' sarojâ, èngghi panèka manabi:

Oca' camporan : artèna ca'-oca'na ta' padâ.

Oca' sarojâ : artèna ca'oca'na padâ.

Oladhi to-contona neng lalampa'an 2 sareng lalampa'an 3.

Pakon 1

Èyatorè serrat to-contona oca' camporan bânnya'na 5 mègghi'!

Pakon 2

Èyatorè serrat to-contona oca' sarojâ bânnya'na 5 mègghi'!

Indikator

3.3.5 Menjelaskan Pengertian "Oca' Kèyasan"

5.

Lalampâ'ân

Oca' kèysan, èngghi panèka oca' sè aghândhu' artè bânnè sè salerressa. Oca' kèysan ampo èsambhât jhughâ oca' parsemmon, artèna oca' sè artèna ta' rang-terrangan.

Oladhi to-conto oca' kèysan è bâbâ panèka!

1. Mata pellem = orèng sè ampo katonduwân
2. Mata pèssè = saghulina adhengngang ka pèssè
3. Ana' angkat = ana' ollèna ngala' orèng laèn
4. Atè malèn = lekkas sedđhi, tapè lekkas sabbhâr
5. Kènè' atè = orèng sè tako'an
6. Pèssè tampès= pèssè karènnèng
7. Pèssè cara = pèssè sè èghunâ'âghi ka'angghuy acara ka orèng sè andi' ghâbây
8. Pèssè sarana = pèssè sè èbâghi ka dhukon
9. Obu' potè = obân
10. Ngala' atè = orèng sè norodhi karebbhâ orèng laèn.

Pakon 1

Ponapa oca' kèysan panèka ?

Pakon 2

Ponapa artèna ca'-oca' kèysan è bâbâ panèka?

a. mata pellem	b. mata pèssè
b. ana' angkat	c. atè malan
è. kènè' atè	

Pakon 3

Ponapa artèna ca'-oca' kèysan è bâbâ panèka ?

a. pèssè tampes	b. pèssè cara
c. pèssè sarana	d. obu' potè
è. ngala' atè	

Indikator

3.3.6 Membedakan Makna Kiasan dangan Makna Sebenarnya

- Ka'anghuy ngaonèngè parbhidhâ'ânnâ ma'na kèyasan sareng ma'na salerressa, kodhu aghuna'aghî parbhândingan ra-okara, kantos parbhidhâ'ânn antara sè duwâ' katon nyata. Oladhi to-contona parbhidhâ'ânn ra-okara è bâbâ panèka !
1. Mata pellem
 - a. Alé' **kaulâ** èjhulughi mata pellem sareng èbhu, amarghâ salanhângnga **katonduwân**
 - b. Alé' **kaulâ mellè** cèthagghâ **embî'**, neng matana bânnya' **pellemma**.
 2. Mata pèssè
 - a. Ali so èbhuna èkoca' mata pèssè, polana mon èro-soro ampo mènta ombhâlân pèssè.
 - b. Ali sakè' **mata, ta' andi'** pèssè sè mellèya obhât perra.
 3. Anak angkat
 - a. Tang embhuk ngala' ana' angkat panakanna.
 - b. Sabellunna ta' andi' ana', abâ'na ghi' **ta' èyangkat** dhâddhi pongghâbâ.
 4. Atè malan
 - a. Ghuru Salim ca'na morèddhâ atè malan, lekkas dhuka tapè lekkas sabbhâr.
 - b. Atèna sabbhâr, sabâb malan sè èghâbâyâ abhâthèk cokop.
 5. Kènè' atè
 - a. Manabi ghi' kana' pajhât kènè' atè manabi ajhâlân è pettengnga.
 - b. Ca'na ñoktèr maskè ghi' kènè', atèna sèhat ta' aghândhu' panyakè'.
 6. Pèssè cara
 - a. Abâ'na nyârè otangan sè èghâbâyâ pèssè cara parlona tatangghâna.
 - b. Bânnya' orèng mon ampon ta' andi' pèssè, sadhâjâ cara èlakonè maskè èlarang aghâma
 7. Pèssè tampès
 - a. Na'-kana' bânnya' morop pèssè tampès manabi ngadhèbbhi tèllasan
 - b. Alè'na nangès pèssèna kabbhi èpes-tampessaghi ka tana
 8. Pèssè sarana
 - a. Pèssè saranana lajhu èjhuluwâghi ka dhukon sè mèlèt.
 - b. Pèssè panèka mènangka sarana ka'anghuy nyokobhi kabhutowanna orèng.
 9. Obu' potè
 - a. Obu' potèna sajân abit sajân bânnya', amarghâ abâ'na ella towa.
 - b. Neng obu'na èberri' kokar sè abârna potè.
 10. Ngala' atè
 - a. Mon la'-ngala' bhârâng pèyadhân, kodhu tè-ngatè, ma'lè ta' bellâ.
 - b. Panglakona ampon ngala' atè ka jhârâghânnâ sopajâ èkanèserrè.

Pakon 1

Èyatorè sampèyan abhâdhi okara kalabhan aghuna'a'ghi oca' kèyasan "mata pèssè" sareng okara kalabân aghuna'a'ghi oca' mata sareng oca' pèssè kantos nyata bhidhâna!

Pakon 2

Kalabân pètanya sè padâ sareng pakon 1 aghuna'a'ghi oca'-oca':

- Atè malan sareng oca' atè sareng malan
- Abu potè sareng oca' abu sareng potè

Indikator

3.3.7 Mengidentifikasi Teks yang Memuat Kata Kiasan

7.

Lalampâ'an

Èyatorè maos teks è bâbâ panèka kalabân talètè!

Merghem Maskabin è Ghir Sèrèng
(Sè Nganghit: Muđhâr C.H)

<http://4.bp.blogspot.com/>

È dalem **carèta ra'yat**, Rajha Padmi bâbinè sè raddhin. Karaddhinanna Rajha Padmi akadhi ècap-ocappaghi dâ' **rèng binè'** otabâ bân-parabân dhisa sè anyama Ghili. Nyapcap kèya dâ' **parabân** dhisa sè anyama Arghâpadmi.

Nyama Arghâpatmi èkala' ta' jhau dâri nyama Rajhapatmi. Sala sèttong **tojjhuwân** rèng towana Arghâpadmi.

Sopajâ bisa **maro'om** polè Polo Ghili.

Arghâpatmi bângsana Abâ Èrfan. Orèng sè palèng soghi è dhisana. Bânnya' **orèng ngoca' bujhellâ** Ghili. Soghi, sabbhâr bân **pabhângsa**. Tarètanna

Arghâpatmi sè sarèyang jhudhu kalabân orèng Songennep bâñ la andi' ana' settong omor lèma taon. Pare **ppa'na asakola TK.**

Bhâlâ tangghâ dâteng ka'anghuy long-nolongè è dâlem maranta lampa kabinna Arghâpatmi. Bhâlâ tangghâ kompak aghutong rojhung. Tadâ' settongnga sè cèccèr. Rèng-orèng dâteng aghiliran.

(Etokèl sabâgiyân tor èyâkorraghi sarèng èjhâ'an 2011, JPRM, Minghu, 27 Marèt 2016, kaca 32)

È dâlem tèks è attas bâdâ pan-**saponapan oca'** kèysan (oladhi sè èghâris è bâbâna).

1. Karaddhinanna ècapcappaghi = Karaddhinanna ètoronnaghi.
2. Nyapcap këya dâ' = noron
3. Nyama Arghâpadmi èkala' ta' jhâu = Nyâmana para' pađâ'â
4. Bisa maro'om polè Polo Ghili = maka'alok, makaonang, makasohor (membuat terkenal/populer, Ind)
5. Bânnya' orèng ngoca' bujhellâ Ghili = bângatowana (tokoh, Ind)
6. Pabhângsa = loghâbâ, nyana' (suka bergaul, komunikatif, Ind)
7. Sè sarèyang jhudhu kalabân orèng Songennep = alakè, noro' patona orèng (kawin, Ind)
8. Bhâlâ tatangghâ = angghuta/bârghâ
9. Maranta lampa = ghâbây, parlo
10. Kompak = samarambhâ, akor, rokon
11. Dâteng aghiliran = acocolan, ros-terrosan

Pakon 1

Èyatorè sampèyan abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' kèysan è attas no. 1 kantos nomer 6!

Pakon 2

Pètanya sè pađâ sareng pakon 1 abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' kèysan è attas no. 7 kantos nomèr 11!

Indikator

4.3.1 Menulis Teks dengan "Oca' Sarojâ"

8.

Lalampâ'an

Oladhi cem-macemma oca' sarojâ neng lalampa'an no. 2!

Oladhi to-contona è bâbâ panèka !

1. Tendhâk tandhugghâ orèng ghâpanèka anđhâp asor.
2. Sampèyan ghâlâng ghulung sakanca'an kodhuna pa'akor, jhâ' atokaran.
3. Tata kramana pajhât maghut atoran sè ampon tanto.

4. Dhâdhâbuna orèng seppo pondhut sarè pathèna, lajhu amallaghi neng kaodi'ân rèn-arèn.
5. Anom **kaulâ bhâlâ** krabâna bânnya' alèngghi è Bândâbâsa.
6. **Kaulâ** sadhâjâ wajib abhânto kaom lara lapa sè pajhât korang mampo.
7. Abu-dhâbu kadhu dugghâ kera, ajjhâ' **kantos nyakè'è orèng laèn**.
8. **Kanèserrè orèng seppo kaulâ** sadhâjâ sè ampon nyongsang nyonglet nyarè kasab.
9. Dhâghânganna èghellar ghellur ka pong-kampong.
10. **Ghuru kaulâ** manabi molang, jhârbâ', jhârna', kantos sadhâjâ kanca pađâ ngartè.

Pakon 1

Èyatorè sampèyan abhâdhi okara maghut ca'-oca' sarojâ neng bâbâ panèka!

1. Tèndhâk tanđhuk	=
2. Tata tètè	=
3. Ghuna ghinè	=
4. Ghâlâng ghulung	=
5. Ghâlâng ghulur	=

Pakon 2

Èyatorè sampèyan abhâdhi okara maghut ca'-oca' sarojâ neng bâbâ panèka!

1. Tata krama	=
2. Sarè pathè	=
3. Tata bhâsa	=
4. Bhâlâ krabâ	=
5. Dhughâ kera	=

Indikator

4.3.2 Menulis Teks dengan "Oca' Camporan"

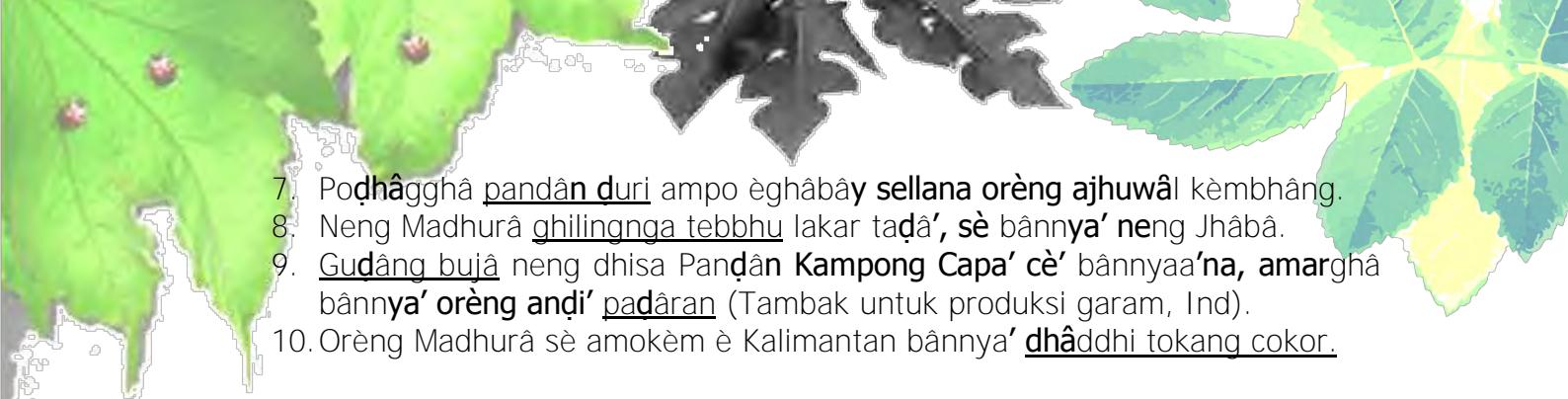
9.

Lalampâ'ân

Oladhi lalampâ'ân no. 3 bhâb oca' camporan sareng to-contona!

Oladhi contona ra-okara è bâbâ panèka aghuna'aghi oca' camporan!

1. Neng Jâtiroto bâđâ pabbrigghâ ghulâ pasèr.
2. Rassana pettès pasèan pajhât para' pađâ'â so pettès Puger.
3. Sabun ro'om èghuna'aghi ka'aghguy bhâdhân è bâkto mandi.
4. Mèjâ Tolès rèya bhârisanna tang Aghung.
5. Sello' èmmas so sello' ènten arghâna pajhât larang.
6. È dhisana anom **kaulâ** bânnya' orèng aghâbây somor ebbur.

-
7. Podhâggâ pandân duri ampo èghâbây sellana orèng ajhuwâl kembhang.
 8. Neng Madhurâ ghilingnga tebbhu lakar tađâ', sè bânnya' neng Jhâbâ.
 9. Gudâng bujâ neng dhisa Pandân Kampong Capa' cè' bânnya'a'na, amarghâ bânnya' orèng andî' padâran (Tambak untuk produksi garam, Ind).
 10. Orèng Madhurâ sè amokèm è Kalimantan bânnya' dhâddhi tokang cokor.

Pakon 1

Èyatorè contona ca'-oca' camporan neng lalampa'an no. 3 bhâđhi okara no. 1 kantos no. 5!

Pakon 2

Èyatorè contona ca'-oca' camporan neng lalampa'an no. 3 bhâđhi okara no.6 kantos no.10!

Indikator
4.3.3 Menulis Teks dengan "Oca' Kèyasan"

10.

Lalampâ'an

Oladhi polè lalampa'an no. 5!
Oladhi jhughâ lalampa'an no. 6!

Pakon 1

Èyatorè sampèyan abhâđhi okara maghut ca'-oca' kasandhing neng lalampa'an no. 5, ca'-oca' kèyasan no. 1 kantos no. 5!

Pakon 2

Pètanya sè padâ sareng pakon no. 1, ca'-oca' kèyasan neng lalampa'an no. 5 ca'-oca' kèyasan no.6 kantos no. 10!

Indikator
4.3.4 Menganalisis Teks yang Memuat "Oca'
Camporan, Oca' Sarojâ," dàn Kata-Kata
Kiasan

11.

Lalampâ'an

Èyatorè maos tor talèktèghi ra-okara è bâbâ panèka !

1. Maskè la **obu' potè** sè alako nyongsang nyonglet aghâbây somor ghundâl ka'angghuy kabhutowanna **bhâlâ** krabâna.
2. **Kabid ghi' kène' na'-ana' potona** èyajhâri nyèmpen pèssè tampus, ka'angghuy budi arè bisa mellè sellô' èmmas.
3. **Ana' angkaddhâ rajâ atè** tor ngala' atè bhâlâ krabâna kantos bisa maddhek gudâng bujâ.

Katèrrangan

Ra-okara è attas aghândhu' ca'-oca' sarojâ, oca' camporan tor oca' kèyasan (Oladhi ca'-oca' sè ècorêt)

Pakon 1

Èyatorè ca'-oca' sarojâ, ca'-oca' camporan tor ca'-oca' kèyasan ponap'an bisaos sè aghândhu' okara sè no. 1?

Pakon 2

Èyatorè ca'-oca' sarojâ, ca'-oca' camporan tor ca'-oca' kèyasan ponap'an bisaos sè aghândhu' okara sè no. 2?

Pakon 3

Èyatorè ca'-oca' sarojâ, ca'-oca' camporan tor ca'-oca' kèyasan ponap'an bisaos sè aghândhu' okara sè no. 3?

Pangajhârân 4

Bangga Sebagai Bangsa Indonesia

Sunan Kudus dân Sunan Giri

Apa sè èmaksot tembhâng ? Ampon èjhârbâ'âghi neng è buku-buku laènna bhâb tembhâng. Tembhâng panèka sala sèttong sastra kona sè bânnya' èkalèburi orèng. Alantaran tembhâng ghâpanèka bânnya' aghândhu' pangajhârân sè patot èka'anđi' orèng ođi'. Mènorot carèta kona tembhâng ghâpanèka sè ngangghit para wali sè nyebbhârrâghi aghâma Islam neng è polo Jhâbâ bân sakobhengnga. Mèlana èssèna tembhâng bânnya' aèssè bhâb bâburughân beccè', carètana para nabbhi tor salaènna. Tembhâng panèka èpađâpa' kalabân cara èlaghuwâghi otabâ ètembhângngaghi. Orèng Madhurâ nyâmbhât mamaca. Orèng Jhâbhâ nyâmbhât macopat. Laghuna acem-macem, bhul-ombhullâ acem-macem. Ponapa sè èyangghit para wali panèka ta' kèngèng è bâ-obâ. Ampon bâđâ atoran bâng-sèbâng. Bâđâ sè abhul-ombhul Sènom, Pangkor, Kasmaran, Pucung sareng salaènna.

Bâburughân Beccè'

Andhâp asor dâ' orèng towa wajib

mongghu dâ' ana' poto.

Tèngka polana orèng èyokor dâri

tata kramana ka orèng laèn

Kompetensi Dasar

- 3.4 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi *tembhâng macapat* sesuai dengan kaidah
- 4.4 Melakukan *tembhâng macapat*.

1.

Lalampâ'ân

Mamaca tembhâng mènangka sala sèttong macemma tembhâng.

Macemma tembhâng bâdâ 4, èngghi panèka :

1. Tembhâng Rajâ
2. Tembhâng Tengngâ'ân
3. Tembhâng Salèsèr
4. Tembhâng Macapat

Tembhâng Rajâ, tengngâ'ân sareng salèsèr lumbra èghuna'a'ghi neng Jhâbâ, dhinèng tembhâng macapat lumbra ègguna'a'ghi neng Madhurâ.

Tembhâng macapat amarghâ neng kabhidhânnna okara tembhâng macapat bâdâ èmpa' keccap (Moco papat, Jhâbâ)

Èyatorè contona tembhâng macapat sè anyama tembhâng pucung talèktèghi!

Pucung

Bâpa' Pucung ropana amèn□hâ għunong,

Ta□â' rèng sè trèsna

Mala kabbhi pa□â bâjhî'

Dħing kangħħunan èlos-èlos ngès-prèngèssan

(OSD)

Orèng sè nembhânnng èsambhât jhughâ **orèng sè parappa'na mamaca**

Neng Madhurâ ra-okarana tembhâng macapat sokkla dâri bhâsa kabi (bhâsa Kawi/Jhâbâ kona). Èjhâ'ânnna (tolësanna) aghuna'a'ghi tolësan pèghu (tolësan dâri aksara Arab Malaju).

Mèlana kalamon mamaca'a tembhâng macapat sè sokkla, kodhu tao maca aksara Arab. Dhinèng artèna ra-okara tembhângngħa kodhu aghuna'a'ghi tokang tegħħes. Dhàddhi tokang tegħħes èngghi panèka orèng sè ngartè'e okara tembhâng. Kompolanna/buku sè aëssè tembhâng macapat èsambhât buku layāng. Layāng Nabbhi Yusuf, artèna buku layāng ghâpanèka aëssè carètana Nabbhi Yusuf. Layāng Ambiyâ', artèna buku layāng sè aëssè carètana para Nabbhi.

Neng Madhurâ, orèng mamaca èkamrattagħi (kompolanna tembhâng).

Èyatorè maos okara tembhâng macapat è bâbâ panèka sè aghândhu' tèma :

"Bangga sebāgai Bangsa Indonesia"

Maskumbâng

Adu adu bânnè kaka' bânnè alè',

Bânnè sana' kađhâng,

Mən matè noro' nangèse,

Moghâ mèlo kaélangan.

(OSD)

Pakon 1

Tembhâng macapat èsambhât jhughâ tembhâng ponapa?

Pakon 2

Bâdâ saponapa macemma tembhâng?

Pakon 3

Ponapâ'ân bisaos macemma tembhâng?

Pakon 4

Tembhâng macem ponapa sè lumbra èghuna'aighi neng Madhurâ?

Pakon 5

Tembhâng macem ponapa sè lumbra èghuna'aighi neng Jhâbâ?

Pakon 6

Okara tembhâng macapat sè sokkla kadhâddhiyân dâri bhâsa ponapa?

Pakon 7

Kadhiponapa èjâ'ânnna tembhâng macapat sè sokkla?

Pakon 8

Pasèra sè ènyamaè tokang tegghes?

Indikator

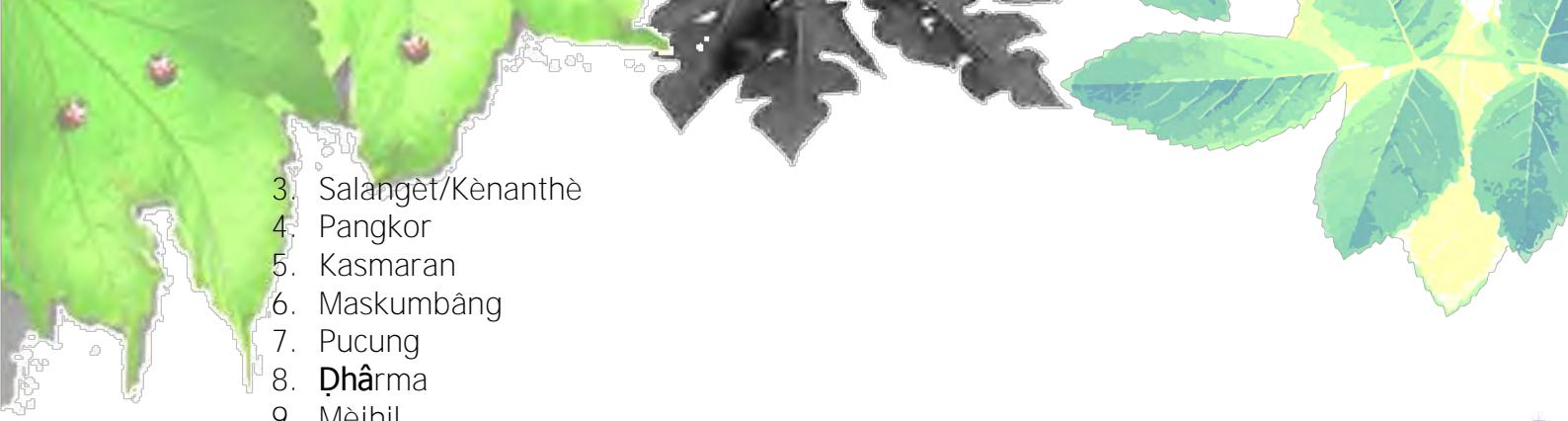
3.4.2 Mènyebutkan Jenis-jenis "Tembhâng Macapat"

2.

Lalampa'an

Tembhâng macapat bâdâ 9 macem, èngghi panèka :

1. Artatè
2. Sènom

-
3. Salangèt/Kènanthè
 4. Pangkor
 5. Kasmaran
 6. Maskumbâng
 7. Pucung
 8. Dhârma
 9. Mèjhil

Tembhâng **macapat tamaso' dâ' puisi kona sè** ghâduwan atoran-atoran sè ampon tanto (otonomi). Oladhi kaiɖâh-kaiɖâh/atoran-atorannna tembhâng macapat è bingkèng !

Tembhâng macapat sè ngangghit para wali, ka'angghuy nyokobhi kasennengnganna orèng Jbâha bâkto ghâpanèka.

Para wali bâkto ghâpanèka nyebbhârraghi aghâma Islam lèbât bhuɖhâjâ. Bhuɖhâjâ bâkto ghâpanèka, rèng-orèng padâ senneng **dâ' bhuɖhâjâ** bâng-sèbângnga, jhung-kèjhungan, bâjâng **kolè'** (**tatèngghun**).

Ma-asma (ma-nyama, è.i) para wali sè ngangghit tembhâng macapat.

1. Artatè sè ngangghit Sunan Kalijâga.
2. Maskumbâng, mèjhil, sè ngangghit Sunan Kudus.
3. Sènom, Salangèt sareng Pangkor sè ngangghit Sunan Muryo.
4. Pucung, Kasmaran sè ngangghit Sunan Giri.
5. Dhârma, sè ngangghit Sunan Bonang.

Pakon 1

Bâdâ saponapa macem tembhâng macapat? Èyatorè sebbhuttaghi cem-macemma !

Pakon 2

Aponapa tembhâng **macapat ma' èsambhât** puisi kona sè otonomi?

Pakon 3

Pasèra sè ngangghit tembhâng macapat ?

Pakon 4

Èyatorè sebbhuttaghi tembhâng ponapa'an saos sè èyangghit para wali?

Pakon 5

Para wali nyebbhârraghi aghâma Islam lèbât bhuɖhâjâ, èyatorè jhârbâ'âghi !

Indikator

3.4.3 Menjelaskan Kaidah tentang "Tembhâng Macapat"

3.

Lalampâ'an

Neng lalampa'an sè tapongkor ampon èjhârbâ'âghi jhâ' tembhâng macapat **tamaso' dâ'** puisi kona sè otonomi.

Maksoddhâ, tembhâng macapat ghâđhuwâń atoran-atoran sè ampon tanto, bhidhâ sareng macemma puisi kona sè laèn .

Èmodhi cem-macemma istilah sè aghuna'a^ghi neng tembhâng macapat. Istilah-istilah panèka mènangka kaidâh èpon tembhâng macapat.

1. Paddhâ, èngghi panèka bâđâna bhiri otabâ bhâris/paddhâ neng tembhâng macapat.
2. Paddhâ **andhâggâń**, èngghi panèka kompolanna paddhâ sè ampon tanto **đâlem** tembhâng macapat (bâit, Ind)
3. Ghuru bilangan, èngghi panèka bânnya'**na keccap** neng bhân-sabbhân paddhâ.
4. Ghuru laghu/swara, èngghi panèka ghâggârrâ **sowara** neng pongkasanna (**ahèrra**, **đi-budina**) bhân-sabbhân paddha.
5. Pegghâ'âńna ghâttra, èngghi panèka ambuna orèng nembhâng ka'angghuy aberri' bâktô **dâ' tokang tegghes ngartè'e** otabâ **ama'nae** **okara** tembhâng sè ètembhângngaghi.
6. Pegghâ'âńna keccap, èngghi panèka pantha'**anna keccap** è bhân-sabbhân paddhâ tembhâng.
7. Megghâ' **kalêma**, èngghi panèka megghâ' **kecccap** è **tengnga'anna oca'** kantos andhâddhiyâghi obâna artena okara mongghu **dâ' orèng nembhâng**.

Conto:

Okara sè lerres	Okara sè èbâca sala
1. Pa' Sanèma tana mèra	1. Pa' Sanè matana mèra
2. Kocèngnga Jhi Yâsin	2. Kocèng ngajhi Yâsin
3. Sapè <u>đ</u> a modâ	3. Sapè đâ-modâ

Pakon 1

Ponapa sè ènyamaè paddhâ neng tembhâng macapat?

Pakon 2

Ponapa sè ènyamaè paddhâ ondheggâń neng tembhâng macapat ?

Pakon 3

Ponapa sè ènyamaè **ghuru bilângan** neng tembhâng macapat ?

Pakon 4

Ponapa sè ènyamaè ghuru laghu/swara neng tembhâng macapat?

Pakon 5

Ponapa sè ènyamaè pegghâ'ânnna ghâttra neng tembhâng macapat?

Pakon 6

Ponapa sè ènyamaè pegghâ'ânnna kecccap neng tembhâng macapat?

Pakon 7

Èyatorè nyarè conto pegghâ' kalèma bânnya'na 2 mègghi'!

Indikator

3.4.4 Mengidentifikasi Paddhâ **Andheggân**, Paddhâ Ghuru Bilângan, Ghuru Laghu/Swara, Pegghâ'ânnna Ghâttra sareng Pegghâ'ânnna Keccap Tembhâng Pucung

4.

Lalampâ'ân

Èyatorè oladhi tor talèktèghi tembhâng Pucung è bâbâ panèka!

Pucung

Para kanca madjhâ tebbhâk bulâ mator,
Bhârâng alos samar,
Bâuna ta' jhâma' èngghi,
Dhing kalowar kabbhi padâ asèrrowan
(HMD)

A. Jâwab pajhârna' !

1. Bânnya'na lalongèt bâdâmacem
a. 10 b. 11 c. 12 d. 13
2. Sadhâjâ lalongèt pèrengnganna maèn**dhâ** ka orèng, amarghâ aghâ**ndhu'**...
a. langèn c. oca' sè anè
b. oca' sè nè-bânnèyan d. ghuruwan
3. Langèn maèn**dhâ** ka lalongèt amarghâ aghâ**ndhu'**
a. ghuru b. oca' manca
c. oca' sokkla d. ghuruwan
4. Bânnya'na ghuru bâdâ
a. 3 b. 4 c. 5 d. 6
5. Ghuru sastra, artèna
a. vokalla padâ
b. konsonanna padâ
c. vokal so konsonan padâ
d. sala sadhâjâ
6. Ghuru swara/laghu, èngghi panèka
a. a. vokalla padâ
b. konsonanna padâ
c. vokal so konsonan padâ
d. sala sadhâjâ
7. Ghuru lumaksito, èngghi panèka
a. vokalla padâ
b. konsonanna padâ
c. vokal so konsonan padâ
d. sala sadhâjâ
8. Oca' : Tèndhâk tandhuk tamaso' dâ'
a. oca' sarojâ b. oca' camporan
c. oca' kèyasan d. sè lerres no. C
9. Oca' : Sabun ro'om, tamaso' dâ'
a. oca' sarojâ b. oca' camporan
c. oca' kèyasan d. sè lerres no. a
10. Oca' : Pèssè tampes, tamaso' dâ'
a. oca' sarojâ b. oca' camporan
c. oca' kèyasan d. sè lerres no. b

B. Jhâwab kalabân ngèssè'è ti'-titî' !

1. Macemma lalongèt akadhi ...
2. Oca' sarojâ, èngghi panèka ...
3. Oca' camporan, èngghi panèka
4. Oca' kèyasan, èngghi panèka
5. Contona oca' sarojâ, akadhi
6. Contona oca' camporan, akadhi
7. Contona oca' kèyasan, akadhi
8. Bhidhâna oca sarojâ **sareng** oca' camporan, èngghi panèka
9. Bhidhâna oca camporan **sareng** oca' kèyasan, èngghi panèka
10. Oca' sarojâ, oca' camporan **sareng** oca' kèyasan tamaso' dâ'

Pangajhârân 5

Ekosistem

Bânnya' kabhâr jhâ' èkosistem sè bâdâ è alas, è tasè' sareng kennengngan laènna ampon rosak. Onènga sampèyan ponapa èkosistem panèka? Èkosistem sè èmaksot èngghi panèka kennengnganna cem-macemma kèbân asarè kakan ka'angghuy odi'. Kadhiponapa manabi èkosistem sè bâdâ ghâpanèka rosak? Tombuwânnna bânnya' matè, tana kerrèng lantaran tadâ' aèng. Bhâ' kadhiponapa kèbân sè bâdâ è kennengngan ghâpanèka? Kabâdâ'ân sè sapanèka ngèrèng kabhârragli dâ' sadhâjâ manossa kalabân saè, kadhiponapa sadhâjâ manossa èngghâl èjâb, ghumatè dâ' èkosistem panèka. Bâkto mađâpa' kabhâr ghâpanèka ngèrèng aghuna'aghi pètotor sè saè. Pètotor sè saè tanto marlowaghi bhâsa sè saè, sopajâ sè narèma kabhâr panèka ghâmpang narèma kalabân saè. Ngèrèng dâ' sadhâjâ morèt ajhâr bhâsa ka'angghuy bisa mađâpa' kabhâr kalabân saè.

Bâburughân Bèccè'

Anđhâp asor dâ' orèng towa wâjib mongghu dâ' ana' foto.
Tèngka polana orèng èyokor dâri tata kramana ka orèng laèn

Kompetensi Dasar:

- 3.1 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi teks narasi atau deskripsi.
- 4.1 Membaca teks narasi atau deskripsi dengan teknik membaca.

Indikator:

- 3.1.1 Menjelaskan pengertian teks deskripsi

1.

Lalampa'an

Manabi dèskripsi panèka bhidhâ sareng teks sè laèn. Dèskripsi panèka jhughân tamaso' ka macemma tèks otabâ bâca'an. Dèskripsi panèka ajhârbâ'âghi bânnè atotoran. Sè èjhârbâ'âghi ponapa sè kaoladhân bisaos. Manabi sè ta' kaoladhân panèka ta' èjhârbâ'âghi è dâlem tèks deskripsi. Artèna dèskripsi panèka aghâmbârrâghi. Dhâddhi sè èghâmbârrâghi è dâlem tèks dèskripsi bâgiyân lowarra bhârâng sè èghâmbârrâghi.

Maos Patètè!

Nokèl □âri:<https://www.google.co.id/search?q=gambar+kucing>

Odi'na Ebbhu'

Bâdâ sèttong ebbhu' sè odi' neng alas. Dhibi'na odi' neng attas ka'-bhungka'an sè tengghi. Alas kennengnganna ebbhu' rowa cè' èndhâna. Hawâna seggher, polana bânnya' kajuwân sè dâunna lebbhâ'. Bân bâdâ songay sè aèngnga cè' bhennèngnga.

Ebbhu' lèbur ka aèng sè bhennèng, aèng bhennèng aghâbây odi' tremtem. Sakabbhina men-tamennan bân kèbân parlo aèng bhennèng ka'angghuy odi' bân tombu.

Sakalèngngadâ' ebbhu' takerjhât. Bâdâ sowara brak brak krak krak, bâdâ sowarana orèng acaca, bân bâdâ kokossa kèya. Abbâ bâdâ apa rèya? Sowara-sowara rowa ma' cè' rammèna. Ebbhu' arassa ta' nyaman. Ahèrra abâ'na mangkat nyarè tao, bâddhiyânnâ bâdâ orèng sè parappa'na akèma, rèng-orèng rowa maddhek terpal, ngetthok ranca'na ka'-bhungka'an, bân ngođi'i apoy ka'angghuy marammè kabâdâ'ân.

*"Metthèk □âri carèta 'siapa yang paling cantik'
cerita pada buku terbitan Mendikbud,
èmadhurâ'aghi sareng M. Hafid Effendy"*

Pakon 1.1

Èyatorè maos carèta è attas, lajhu jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Ponapa sè èkacarèta neng tèks è attas?

2. Neng èka'dimma odi'na ebbuk ghâpanèka?
.....
3. Aponapa ebbuk sabâbbhâ odi' neng ka'-bhungka'an sè tengghi?
.....
4. Aponapa sabâbbhâ sakabbhina kèbân senneng dâ' aèng sè bhennèng?
.....
5. Aponapa ebbhu' ma' takerjhât?
.....

Pakon 1.2

Bâng-sèbângnga morèd aghâlimpo' dhâdhi 7 ghâlimpo', bhân sabbhân ghâlimpo' ka'angghuy karembhâk abhâdi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Alas	:	
2. Ka'-bhungka'an	:	
3. Bhennèng	:	
4. Akèma	:	
5. Apoy	:	

Indikator:

- 3.1.2 Menjelaskan ciri-ciri teks deskripsi

Cèrè-cèrèna teks deskripsi:

1. Ghâmbhârân sèttong bhârâng, kennengangan tor kabâdâ'ânnèpon.
2. Ghâmbhârân sè è lakonè rarengghâanna bhâdhân.
3. Ghâdhuwân tojjhuwân ka'angghuy sè maos tor sè mèreng acora' ngalampa'aghi dhibi'.
4. Aparèng sèttong jhâjhârbâ'ân bhâb pokeddâ berta sè aropa bârna, okoran, tor salaènna

Nokèl □âri:<https://www.google.co.id/search?q=gambar+kucing>

Kocèng cè' Lèburrâ

Kocèng amonyè mèong.... mèong, ater-poter nabâng ebbal kènè' ta' bu-ambu.

Sekar Assrè Kelas 5

Kocèng amonyè mèong....mèong , cè' locona amaèn ebbal alu'-ghulu'.
Kocèng labu ebballa aghulu' ta' bu-ambu, kocèng aghulu' amonyè
mèong...mèong...
Anyama sè emmas iyâ arèya sèttong kocèng abârna konèng.
Mon ètèra'è ngadhirâp pađâna emmas.
Èbhu ngolok kalabân sebbhudhân "Si Emma"
Si Emma lèbur bân kecca'. Sabbhân arè èrabat èpateppa'.
Sabbhân mènggu èpandi'i, bân buluna èsoroy ma'lè alos.
Ahmadi bân Fida pèlak ka Si Emma, Kađuwâna lèbur amaèn bân Si
Emma. Sabbhân lagghu Ahmadi bân Fida ta' loppa aberri' pakan ka Si
Emma. Sèttong bâkto Si Emma arassa seppè. Abâ'na terro amaènna bi'
Ahmadi bân Fida. Tapè kađuwâna teppa' bâđâ neng sakola'an.
Rama bân Ebhuna parappa'na alako. Mèong....mèong.
Si Emma nyarè Bhuk Mina. Brak, Si Emas nambu panci rangtang.
Palang ongghu pancina ghâggâr! Si Emma ghimeng,
Mèong...mèong...mèong...
Oo, ta' taona....Bhuk Mina parappa'na ka pasar. Sèngko' cè' seppèna
kadhibi'ân, ca'na Si Emma. Si Emma ngatèla' ebbal neng dâpor.
Mèong...mèong
Hei...bâ'na kocèngnga sapa?, ca'na Bhuk Mina. Bâ'na kancana Si Emma
yâ. Si Emma ghimeng bân sedđhi. Bhuk Mina la ta' ngennalè Si Emma.
Si Emma berka' ka kebbhun è buđiyânnna roma. Bân dhuli acabbhur ka
dâlem ebbak

"Metthèk □âri carèta 'siapa yang paling cantik' cerita
pada buku terbitan Mendikbud, èmadhurâ'aghi sareng
M. Hafid Effendy".

Pakon 2.1

Maos patètè bâca'an è attas, tor jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Carètana kèbân ponapa neng bâca'an è attas?
2. Aponapa ma' kocèngnga labu?
3. Kalabân sebbhudhân ponapa èbhu ngolo' kocèng panèka?
4. Dâlem kabâđâ'ân seppè, kocèng ghâpanèka terro amaènna bân pasèra?
5. Aponapa Si emma mè' arassa ghimeng bân sedđhi?

Pakon 2.2

Ngèrèng karembhâk sakanca'an, ka'angghuy nyarè papadâna oca' è bâbâ panèka!

1. Nabâng :
2. Aghulu' :
3. Seppè :
4. Ghimeng :
5. Sedđhi :

Pakon 2.3

Èyatorè salèn dâ' aksara latèn Madhurâ!

1. :
2. :
3. :
4. :
5. :

Pakon 2.4

Èyatorè okara è bâbâ panèka salèn dâ' carakan Madhurâ!

1. Entar ka pasar nompa' sapèdâ.
2. Asakola abhâreng kanca.
3. Mèyara këbân bân tatombuwân.
4. Ajhâr areng-**bhâreng sakanca'an**.
5. Nyapot kanca sè sakè'.

Indikator:

- 3.1.3 Mengidentifikasi teks deskripsi berdasarkan isinya.

Lalampa'an

Sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *mengidentifikasi teks deskripsi berdasarkan isinya*, sampèyan kodhuna onèng cem-macemma teks. Ka'angghuy langkong jhârbâ bhâb cem – macemma teks neng lalampa'an panèka. Ngèrèng areng-sareng ajhâr bhâb struktur tor cem-macemma teks:

Struktur teks deskripsi aropa bâdâ bhârâng sè è jhârbâ'âghi kalabân nyata, bâgiyân – bâgiyânnna kasebbut langkong jhârbâ. Struktur teks eksposisi èngghi panèka aparèng pamangghi, *argumentasi*, mamasthè pamangghi. Seddheng ka'angghuy struktur teks argumentasi aropa *masalah* ka'angghuy makowat sèttong pamangghi. Salaèn dâri ghâpanèka, ka'angghuy struktur teks persuasi èngghi panèka akanthè' *masalah* sè bisa ngobâ artèna pangghâliyânnna sè maos. Sè pongkasan ka'angghuy struktur teks narasi kodhu bâdâ ongrodhânnna bâkto.

Maos Patètè!

Nokèl Ïâri: <https://www.google.co.id/gambar+pantai+lombang>

Pasèsèr Lombâng

Pasèsèr Lombâng mènangka sala sèttong pasèsèr sè kennengnganna bâdâ neng bhâbâ Songennep Madhurâ. Pasèsèr panèka kennengnganna neng mongghing témor Songennep sè ra-kèra 25 km dâri kottha Songennep neng kacamadhân Bhâtang-Bhâtang. Neng pasèsèr Lombâng aghândhu' pa'anabhân sè assrè, bhungkana comara sè rampa' apangghibhât naong dâ' maghârsarè sè apalessèr. Salaèn dâri ghâpanèka, pasèsèr Lombâng neng sakobhengnga atompo' dhi-bedđhi sè asrè ngèyasè pa'anabhân. Neng mongghing témorra arontot tamennan comara kantos ka mongghing bârâ'.

Neng pasèsèr Lombâng ampon èsađiyâ'aghi kennengangan ka'angghuy adhurmas saamponna mandi aèng tasè' tor amèn bedđhi. Manabi sambi aghu-longghu, maghârsarè sè apalessèr bisa aghuna'aghi katoju'ân sè ampon èsađiyâ'aghi, maghârsarè sè apalessèr bisa arassaè wâl-jhuwâl sè ampon èsađiyâ'aghi, è ka'dissa ampon èsađiyâ'aghi ès dhugghân, rojhâk, soto Madhurâ, nasè', sareng salaènna.

Pakon 3.1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Ponapa bhul-ombhul bâca'an è attas?
2. Bâdâ è ka'dimma pasèsèr Lombâng panèka?
3. Saponapa kilo meter dâri kottha Songennep dâ' pasèsèr lombâng?
4. Kadhiponapa kabâdâ'ânnâ pasèsèr Lombâng?

Pakon 3.2

Èyatorè aghâlimpo' sakanca'an, palèng sakonè' tello orèng ka'angghuy abhâk-rembhâk nyarè artèna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Paanabhân :
2. Mongghing :
3. Maghârsarè :
4. Ngèyasè :
5. Apalessèr :

Pakon 3.2

Èyatorè aghâlimpo' sakanca'an, palèng sakonè' tello orèng ka'angghuy abhâk-rembhâk bhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Paanabhân :
2. Mongghing :
3. Adhurmas :
4. Sakobhengnga :
5. Atompo' :

Indikator:

3.1.4 Membedakan teks deskripsi dengan teks lainnya

4.

Lalampa'an:

Bhidhâna Teks Deskripsi sareng Teks Narasi

Teks panèka kèngèng jhughân èsambhât bâca'an kèngèng jhughân èsambhât *wacana*. Teks panèka bânnya' macemma. Bâdâ sè èsambhât narasi, eksposisi, persuasi, argumentasi, sareng jhughânan èsambhât dèskripsi.

Manabi dèskripsi panèka bhidhâ sareng narasi. Dèskripsi panèka jhughân tamaso' ka macemma tèks otabâ bâca'an. Dèskripsi panèka ajhârbâ'âghi bânnè atotoran. Sè èjhârbâ'âghi ponapa sè kaoladhân bisaos. Manabi sè ta' kaoladhân panèka ta' èjhârbâ'âghi è dâlem tèks dèskripsi. Artèna dèskripsi panèka aghâmbârrâghi. Dhâddhi sè èghâmbârrâghi è dâlem tèks dèskripsi bâgiyân lowarra bhârâng sè èghâmbârrâghi.

Teks narasi èngghi panèka bâca'an sè èssèna notorraghi sèttong bhâb. È dâlem narasi kèngèng jhughân atotoran bânnya' bhâb. Tantona bâktona atotoran langkong abit manabi èbhandhingngaghi sareng sè atotoran sèttong bhâb. È dâlem atotoran panèka, tantona ta' kèra alonca' notorraghi kèng-bingkèngnga, sè ètotorraghi èkabidhi dâri mamolanna kantos sè kèng-bingkèng kadhibi'.

Pakon 4.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an, ngèrèng paterros okara è bâbâ panèka kantos dhâddhi bâca'an deskripsi!

1. Apalessèr neng pasèsèr Jhumèyang

2. Èndhâna Apoy Dhângka

3. Paanabhân Ghunong Ghighir

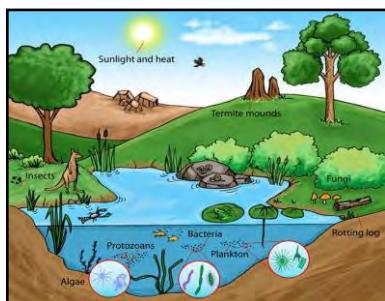
Pakon 4.1

Èyatorè abhâdhi paragraf deskripsi ađhâsar ghâmbhâr sè ampon kasandhing!

1.

.....
.....
.....
.....
.....

2.

.....
.....
.....
.....
.....

Indikator:

4.1.1 Membaca teks deskripsi dengan teknik membaca nyaring

5.

Lalampa'an

Tasè' Jhumèyang

Tase' Jhumèyang aropa sala sèttong tasè' sè assrè tor èndhâ sè bâdâ è mongghing témor kottha Mekkasân. Neng è tasè' Jhumèyang ampon ghenna' sareng pan-saponapan kennengangan sè maperna mongghu dâ' sadhâjâ sè apalessèr. È antarana bâdâ langghâr ka'angghuy èbâdâ, kennengan

ka'angghuy nono jhuko', tor kennengan ka'angghuy ađon-jandon sakanca'an. Tasè' Jhumèyang, mènangka tasè' sè assrè akor ka'angghuy malèpor atè para rabu.

Pakon 4.1

Èyatorè maos ghâncaran deskripsi è attas kalabân sowara sè nyarèng akor sareng lafal tor èjhâ'ânnèpon!

Pakon 4.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy nyarè papađâna oca' è bâbâ panèka!

1. Assrè :
2. Apalessèr :
3. Ađon-jandon :
4. Langghâr :
5. Malèpor atè :

Indikator:

4.1.2 Menceritakan kembali isi teks deskripsi.

6. Lalampa'an:

Sabellunna nyarèta'aghi teks deskripsi neng sèttong bâca'an, panjhennengangan kodhuna maos kalabân talètè èssèna teks sè bhâkal ècarèta'aghiyâ. Salastarèna èmaos kalabân talètè, panjhennengangan kodhu paham dâ' èssèna teks kasebbhut otamana dâ' pokeddhâんな bâca'an. Saterrossèpon panjhennengangan nyarèta'aghi teks kalabân *intonasi*, *lafal*, sareng èjhâ'ân sè saè tor sè lerres.

Maos kalabân jhârna'!

Rama mondhut rasoghân neng toko ka'anghuy Fieda mènangka persèn *ulang tahun*. Rasoghân kasebbhut dâri kaèn katon, bârnana mèra ngođâ korang langkong arghâna 175 èbu, okoranna 10, akor kalabân kamarra kennengnganna Fieda bilâ ajhâr ngalokonè pakon dâri ghurstuna.

Pakon 4.2

Èyatorè maos tèks è attas, lajhu carèta'aghi polè mènorot bhâsana panjhennengngan dhibi'!

Indikator:

4.1.3 Menulis teks deskripsi sederhana

Neng bhâb-bhâb sabellunna ampon èjhârbâ'aghi bhâb carana nolès teks deskripsi. Tèks deskripsi panèka sabellunna ètolès panjhennengngan kodhu nantowaghi pokeddhân ponapa sè parlo èghâmbhârraghi aðhâsar fakta otabâ kabâdâ'ân sè nyata.

Pakon 3.1

Èyatorè aghâlimpo' bâng-sèbângnga tello orèng ka'angghuy nyoson okara teks deskripsi aðhâsar ghâmbhâr sè ampon kasandhing!

1.

.....
.....
.....

2.

.....
.....
.....

3.

.....
.....
.....

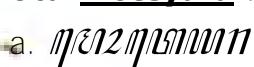
Pakon 3.2

Karembhâk sareng kanca sabângkuna lajhu ètarorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka aðhâsar ghâmbhâr è attas!

1. Kèbân ponapa'an bisaos sè bâdâ neng ghâmbhâr kasebbhut? Sebbhuttaghi!
.....
2. Bhul-ombhul ponapa'an sè akor sareng ghâmbhâr kasebbhut?
.....
3. Tombuwân ponapa'an bisaos sè bâdâ neng ghâmbhâr kasebbhut?
Sebbhuttaghi
.....
4. Èyatorè bhâdhi ɖuwâ' okara sè akor sarevng èssèna ghâmbhâr kasebbhut!
.....

A. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân mèlè jâwâbhân sè èyangghep palèng lerres!

1. Teks deskripsi èsambhât jhughâ teks sè.....
 - a. aghâmbhârragli
 - b. nyarèta'aghi
 - c. mènangka pamangghi
 - d. ajhârbâ'aghi
2. Sè tamaso' dâ' cèrèna teks deskripsi èngghi panèka....
 - a. nyarèta'aghi kabâdâ'ân
 - b. ajhârbâ'aghi kabâdâ'ânnna kennengngan
 - c. ghâmbhârân settong bhârâng, kennengngan, tor kabâdâ'ânnèpon
 - d. jhâk-ngajhâk dâ' orèng laèn sopajâ ngalakonè parèntana
3. Oca' papadâna apalessèr, èngghi panèka....
 - a. atatèlè
 - b. nyapot
 - c. bis-cabisân
 - d. ajâr-kalènjâr
4. Pasèsèr Lombâng bâdâ neng kabhupatèn....
 - a. Sampang
 - b. Songennep
 - c. Bhângkalan
 - d. Mekkasân
5. Pasèsèr Jhumèyang bâdâ neng kabhupatèn....
 - a. Mekkasân
 - b. Sampang
 - c. Bhângkalan
 - d. Songennep
6. Tabhâligghâ oca' "seppè" èngghi panèka....
 - a. sella'
 - b. copè'
 - c. rammè
 - d. possa'
7. tolèsan latenna èngghi panèka....
 - a. plotan
 - b. poppo'an
 - c. asapol'an
 - d. palotan
8. Oca' **motèyara** tolèsan carakan Madhurâna èngghi panèka....
 - a.
 - b.

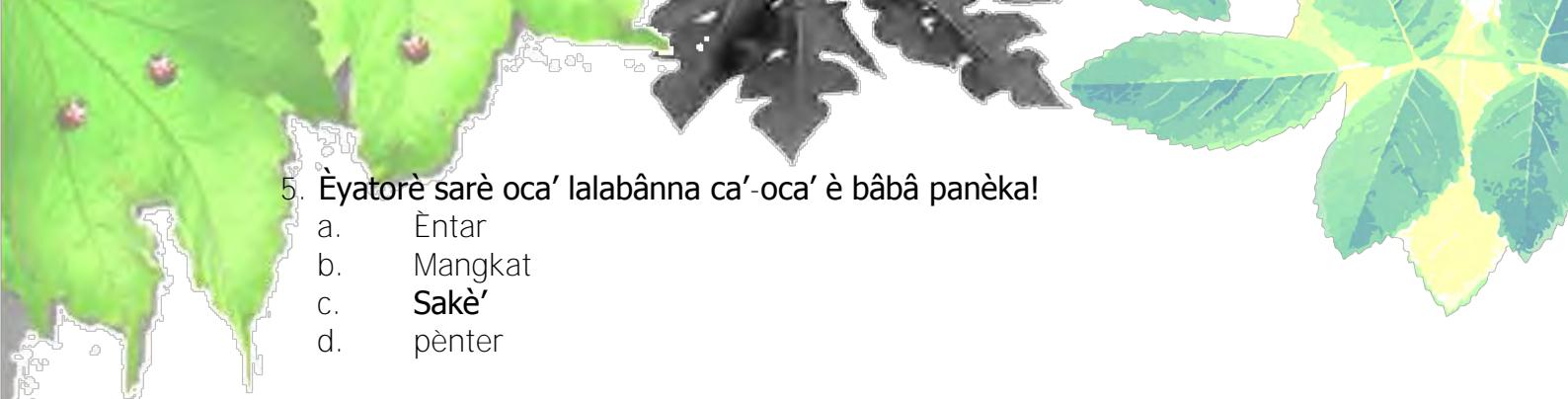
- c. *ਮਿਠੀ ਮਹਿਸੂ*
- d. *ਮਿਠੀ ਵਾਰੀ*
9. *Susi asakola neng sala sèttong sakola'an neng kabupatèn Mekkasân, sabbhân arè Susi ngangghuy ko□ung abârna potè tarsaka□hâng abârna konèng, biyasana Susi aghuna'aghi ettas abârna celleng, kalamhbina potè, errogghâ mo-semmo abu tomang, Susi sè tèngghina langkong 150 cm an□i' tarètan nyamana Anisa.*
Mènorot èssèna paragrap kasebbhut, tamaso' paragrap....
a. Eksposisi
b. Narasi
c. Persuasi
d. Deskripsi
10. *È nalèka Rato Ronggosukowati marènta Mekkasân (1530-1616) è Madhurâ kadhâddhiyân nèmor lanjhâng sè èsambhât kèya nèmor kara, abiddhâ □utaon. Sa abiddhâ □utaon jârèya è Madhurâ manossa bân èbinna pa□â arebbhu' aèng. Sè bâriyâ asabâb ngay-songay bân sombher ella pa□â kerrèng.*
È bâkto jhâman nèmor kara jârèya Rato Ronggosukowati talèbât sossa, tapè lajhu □âri sopennaèpon ngartè jhâ' sabâbbhâ nèmor kara jârèya marghâ bâ□â orèng ka□uwâ atapa è tèmor lao'na kraton (Asas)
Mènorot tokèlan teks è attas tamaso' paragrap....
a. Deskripsi
b. Eksposisi
c. Persuasi
d. Narasi

B. Èssè'è ti'-titi' nèng al-soal è baba panèka !

1. Sala sèttong kèbân sè tamaso' èkosistem sè bâdâ neng tasè' èngghi panèka
2. Atatèlè tolèsan carakan Madhurâna èngghi panèka.....
3. *ਮਿਠੀ ਮਹਿਸੂ* tolèsan latènna èngghi panèka.....
4. *ਮਿਠੀ ਵਾਰੀ* tolèsan latènna èngghi panèka.....
5. Sala sèttong cèrèna paragraf deskripsi èngghi panèka....

C. Èyatorè jawab pajharna' !

1. Ponapa sè èmaksod paragraf deskripsi?
2. Sebbhuttaghi cèrè-cèrèna paragraf deskripsi?
3. Èyatorè abhâdhi sèttong paragraf sè aghândhu' deskripsi!
4. Èyatorè salèn dâ' carakan Madhurâ!
 - a. Po-sapo lèntè
 - b. Bengkona rajâ
 - c. Pèssèna èlang

-
5. Èyatorè sarè oca' lalabânnna ca'-oca' è bâbâ panèka!
- a. Èntar
 - b. Mangkat
 - c. **Sakè'**
 - d. pènter

Pangajhârâm 6

Tema: Organ Tubuh Manusia Dan Hewan

Manossa tamaso' makhlok sè samporna, sè sapanèka alantaran kaparèngan akal pèkkèran sè dhâddhi bhidhâ sareng makhlok laènna. Bhân-sabbhân makhlok anđi' bujud bhâdhân bhidhâ tor bhâsa bâng-sèbâng. Sapanèka jhughâ manossa, anđi' bujud bhâdhân bhidhâ sareng makhlok laènna, jhughâ anđi' bhâsa sè èghuna'aghi ka'angghuy mađâpa' karep sè èkaparlo dâ' sasamana. Mèla bhâsa mènangka pakakas sè bisa èghuna'aghi ka'angghuy mađâpa' karep dâ' sasamana. Bhâsa sè saè èngghi panèka bhâsa sè èndhâ tor aghândhu' tata krama, anđhâp asor, ngarghâi dâ' orèng sè èkasareng acator. Bhâsa Madhurâ sala sèttong bhâsa sè saè, sabâb bânnya' aghândhu' tata krama ghâpanèka. Manabi sapanèka ngèrèng areng-sareng dâ' sadhâjâ orèng madhurâ **ka'angghuy mèyara, mertè dâ' bhâsa Madhurâ,** sè sapanèka sopajâ kaulâ satarètanana orèng madhura dhâddhiyâ orèng moljâ.

Baburughan Bèccè'

*Atoro'a dhibi'na dâ'ka Bhupa' Bhâbu'
Ghuru Rato sopajâ salamet odi' è
dhunnya kantos akhèraddhâ*

Kompetensi Dasar

- 3.3 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi berbagai ragam gaya bahasa *lalongèt*) dalam konteks komunikatif.
- 4.3 Menulis teks dengan *basa lalongèt* sesuai dengan kaidah dan konteksnya.

Indikator:

3.3.1 Menjelaskan pengertian *oca' pangalem*

1.

Lalampa'an

Oca' pangalem èngghi panèka oca' sè ajharbâ'âghi sadhâjâ pangalemmanna annghuta bhâdhân. Ampon kasokanna Sè Kobâsa mahlok bhâdhiyanna (buatannya, Ind) acem-macem, akor sareng kasokan-na. Artè'èpon sadhâjâ mahlok è dhunnya panèka ta' padâ sadhâjâ, bâdâ sè bâghus, bâdâ jhughâ sè korang bâghus. Manossa sabâgiyân dâri mahlokka Sè Kobâsa, Allah SWT. Satarètanana saos robâna ta' padâ.

Parobâ'anna ta' padâ , sanaos bâdâ sè rèp-mèrèp akadhi kembhâr satarètanana. Kalahiran, kamatèyan, jhuḍhu bâris sareng rajhekkè panèka sadhâjâ kakobâsa'anna Allah SWT.

Èyatorè tembhâng Kasmaran è bâbâ panèka maos patètè, lajhu talèktèghi èssèna!

Kasmaran

Mapan bennang areng mèlè

Dhingkol téppang bhâu bhiḍhâng

Du mennang dâ' jhângjhâng konèng

Arapa ma' dhâddhi mennang

Mètorot mèlèya

Anggher mahlok candhang jhuḍhu

Allah Kobâsa bân bennang

1961 (O.S.D)

Katerranganna ca'-oca':

1. **Ajhârbâ'âghi** = sè parlo nerrangngaghi
2. Angghuta = bâgiyan, (anggotanya, Ind)
3. Kasokan (è, b) = **1. kendâ'na** (e, i), terro (e, i)
2. aghellâ' (e, i)
4. Saos = bhâi (è, i)
5. **Parobâ'anna** = **lakè' binè'na**
6. Sanaos (è, b) = maske (e, i)
7. Rèp-mèrèp = **semmo padâ**, abâk padâ
8. Kembhâr = **duwâ' sè dâ-padâ**
9. **Jhuḍhu bâris** = dhâddhi lakè binè
bhâghus, teppa'
10. Mapan = kobâsa
11. Bennang = oca' panyalè ka lengngen sè jhubâ' (ta'
12. Dhingkol

13. Tèppang
14. Bhâu bhidhâng
15. Jhângjhâng konèng
16. Anggher (è, i)
17. Candhâng

padâ so sè teppa')
 = oca' panyalè mongghu ka soko (kangan
 kacèrra lanjhângnga ta' padâ)
 = jheppak (pangalemmanna mongghu ka
 bhâu sè bhâghus)
 = pangalemmanna bhâdhân sè sodhek tor
 kolè'na konèng
 = nyopprè (è, b), ma'lè, sopajâ
 = ngangghuy

Pakon 1.1

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna'!

1. Ponapa sè ènyamaè oca' pangalem?
2. Pasèra sè bennang mongghu ka mahlok madhâddhi bhâghus sareng jhubâ'?
3. Pasèra sè nantowaghi jhuḍhu bâris?
4. Bhâu sè bhâghus, pangalemmanna ponapa?
5. Pasèra nyandhâng jhuḍhu?

Pakon 1.2

Ponapa artèna/ maksoddhâ ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Kasokan	=
2. Saos	=
3. Sanaos	=
4. Mèrèp	=
5. Kembhâr	=
6. Mapan	=
7. Dhingkol	=
8. Anggher	=
9. Candhâng	=
10. Bennang	=

Pakon 1.3

Èyatorè ca'-oca' neng pakon 1. 2 kaghâbây okara jhâ'-majjhâ saos! Jhâ-majjhâ (sederhana, Ind).

Indikator:
3.3.2 Menjelaskan ciri-ciri *pangalem*

2 Lalampa'an

Rè- cèrèna/ dñhâ- tanđhâna oca' pangalem èngghi panèka manabi ropana/ bujuddhâ angghuta bhâdhânnna otâbâ kabâdâ'anna tèngkana orèng sè emaksod (lakè' otâbâ binè') èkatèngal (dipandang, Ind) saè.

Serrèng (segghut) pa-ponapa sè bhâghus ghâpanèka èyanđhingaghi dâ' kèbân otâbâ laènna. Èyatorè tembhâng Senom è bâbâ panèka talèktèghi.

Soko kalabâن Bal

- A. È sapa bâ'na nyamana,
Neng tang adâ' rèng-maorèng,
Mathotthong apa keng ketthang,
Mathettheng ternya' kabbhi
Ngoca'a jherruk Bhâli,
Kolè'na ta' konèng bhiru,
Ra-kora ta' bâriyâ,
Kemma soko kemma lè'èr
Bhângon bungkol mèmper dâ' bhângonna cèthak.
- B. Ollè dhâddhi kalonthongan,
Sè bhuppa'na tatta' orèng,
Èkaghâbây bât-lèbâddhân,
San engko' èpakon ghuttè,
Na' potona sabânnè,
Tokang abhersè'è sèngko',
Ka ebbhu' cè' tako'na,
Èpes-krèpès tađâ' karè,
Dû sè bhângka ma'angkreng sapa bhâ'nèngan.

(ètokèl tor èyakorraghi èjhâ'anna sareng èjhâ'an taon 2011, dâri buku Basa Madhurâ Umum I, angghidhânnna M. Wirjo Asmoro, Taon 1952)
Tembhâng è attas ampon modđhâ ra-okarana tađâ' sè aghândhu' pangalem.

Èyatorè èmodhi ca'-oca' pangalem mongghu ka orèng è bâbâ panèka!

1. Alëssa	= anđâun mèmbhâ
2. Bângkongnga	= nakèr lèmas

3. Bhâuna	= nèmbhângan, bhidhâng
4. Bibirrâ	= manggis karèngngat, jherruk salonè
5. Bulu kèjhâ'na	= nyekkar tanjhung
6. Bettëssa	= ampodhâk nyongsang
7. Dâdâna	= jheppak
8. Dâina	= ngapètèng
9. Élongnga	= narcèng
10. Ghârighi'na	= angrajhung duri
11. Ghighina	= ambhâliling
12. Ghellungnga	= ambhukor nèngngep
13. Kolè'na sè konèng	= emmas è sanglèng, konèng mondhû
14. Kolè'na sè celleng	= celleng manggis
15. Lè'èrra	= angghulu manjhângan, akalong-kalong tontonan
16. Lengnenna	= angghândhibâ èpenthang
17. Matana	= morka'
18. Oca'na	= lemma' manès, paè' maddhu
19. Obu'na	= malè' katopa', nyasar bângkong, nyasar tombet
20. Palèrèggâ	= bhânthèng akerrek
21. Pajhâlânna	= nètèr kalènang
22. palèmbâyyâ	= meltas panjhâlin
23. Pamèsemma	= mèsem bâlibis
24. Pèpèna	= ngalompang
25. Pokangnga	= ambâru loros
26. Robâna/ mowana	= ambulân pornama
27. Robâna sè konèng	= raddhin konèng
28. Robâna sè celleng	= celleng seddhâ'
29. Tèng-entènganna	= angghâ-ghattèng
30. Pangabâssa	= andhâmar ka'angènan
31. Songoddhâ	= anglala' nèngghâ', mèyol
32. Sosona	= nyengkèr ghâddhing
33. Tombeddhâ	= nellor mano'
34. Partèngkana	= andhâp asor
35. Obânnna	= nyambhel bijjhân
36. Parabâ'anna	= mandâ' dumè'

7. **pandâ'na**
8. Mathettheng
9. **Ternya'**
10. Ra-kora

Katerranganna ca'-oca' sè parlo!

1. Èkatèngal (è, b)	= èyoladhi (è, b), èjhelling, èyabâs (è, i)
2. Serrèng (è, b)	= segghut, ampo (è, i)
3. Èyanḍhiyaghi	= èbhândhingngaghi
4. Talektèk	= talètè, tète, ngastètè
5. Rèng-maorèng	= padâ sareng orèng
6. Mathotthong	= makembung, marajâ
7. Kèng	= oca' sakèng èkala'
	= kabâdâ'anna bhâdhân
	= terren (ta' kepa')
	= kura-kura (Ind), katèmpa

11. Kemma	= dimma
12. Mèmper	= padâ so, para' padâ'â
13. Kalonthongan	= buwana nyèor sè rosak, ghâlunthongan
14. Tatta'	= noghel ngangghuy bhirâng
15. Épakon (è, b)	= èsoro (e, i)
16. Ghuttè	= majhâdi' lakè', paman
17. Sabânnè	= sapalè, sabâgiyan, salaèn
18. Èbbhu'	= bajing (Ind)
19. Èpes- krèpes	= èwes- krowes
20. Karè	= sisa (Ind)
21. Bhângka	= oca' kasarra matè
22. Maangkreng	= maangga'
23. Bhâ' nèngan	= ngara (gerangan, Ind)
24. Moddhâ	= terrang, cettha, jhârbâ'
25. Nakèr lèmas	= padâ so takèrra rojhâk (bentuk limas, Ind)
26. Nèmbhângan	= padâ so tèmbhângan
27. Karengngat	= maroka, merekah (Ind)
28. Salonè	= saoler, sasowèt
29. Nyekkar	= padâ so kembhâng
30. Ampodhâk	= padâ so kembhângnga pandân
31. Nyongsang	= tabhâlik
32. Ngapètèng	= padâ so tapètèng
33. Angrajhung	= bhângonna jhâng-lanhâng abâk larsèp (agak lancip, Ind)
34. Ambhâliling	= akantha bhâliling (kèbân kènè' bhângsana lala', lèmbângnga celleng ngadhirâp (ngennyer))
35. Ambhukor	= akantha bhukor (dhâ-bâdqdhâ dâri konèngan para' padâ'â so èmbèr, segghut èkabâdqdhâ sèrè pènang kalamon alamar parabân)
36. Nèngagep	= nonggep, tengkurap (Ind)
37. Èsanglèng	= èsempo, èyosso, èbhersè'è
38. Angghulu	= padâ so ghulu (bhânsana lè'èr)
39. Tontonan	= aget-legget
40. Angghândhibâ	= padâ so ghândhibâ (jhâmparèng) bâgiyânnna pana sè melkot èkentheng so talè.
41. Malè'	= apalè' (orongnga katopa' mon èlarlar)
42. Nyasar	= loros, ngara nojjhu
43. Akèrèk	= cèthagghâ bhântheng abâk malèngos
44. Nètèr	= atèngka' ghân sakonè'
45. Meltas	= aghuli ka attas ka bâbâ
46. Bâlibis	= kèbân sabhângsana dhâlko'
47. Ngalompang	= padâ so buwâna kalompang
48. Ambâru loros	= padâ so bhunkana bâru
49. Angghâtghâttèng	= padâ so bhângonna ghâtghâttèng (cekkèng è tengnga)
50. Andhâmar	= padâ so dhâmar
51. Anglala'	= padâ so lala'
52. Mèyol	= padâ so pèyol (todî' kènè' ka'angghuy maalos)
53. Nyengkèr	= padâ so cengkèr (bhâtogghâ nyèyor sè ngođâ)

54. Nellor	= pađâ so tellor
55. Andhâp asor	= santun (Ind)
56. Nyambhel	= pađâ so sambhel. bijjhân = sè biyasa èghuna'aghi mon aghâbây dè-onde.
57. Mandâ'	= abhângon pandâ'
58. dumè'	= kènè', mongghu dâ' orèng

Pakon 2.1

Ponapa artèna/ moksoddhâ ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Rèng-maorèng
-
2. **Ternya'**
-
3. Mèmper
-
4. Kalonthongan
-
5. Bhângka
-

Pakon 2.1

Ponapa rè-cèrèna oca' pangalem?

Pakon 2.3

Ponapa pangalemma ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Obu'
2. Dâi
3. Alès
4. **Bulu kèjhâ'**
5. Mata
6. Èlong
7. Pèpè
8. Bibir
9. Ghighi
10. **Oca'na**
11. Dâđâ
12. Lengnen
13. **Ghârighî'**
14. Lè'èr
15. Pokang
16. Tèng-antèngan
17. Bettès

Indikator:

3.3.3 Menjelaskan pengertian *panyalè*

Neng lalampa'an duwâ' sareng neng lalampa'an sèttong bâdâ contona Tembhâng Sènom sareng Kasmaran. Neng ra-okara tembhâng sè duwâ' ghâpanèka ampon mođdhâ otabâ terrang ka'dimma ca'-oca' sè aghândhu' artè pangalem sareng panyalè. Tegghessa sadhâjâ ca'-oca' sè nodhuwâghi pa-ponapa sè jhubâ' tamaso' dâ' ca'-oca' panyalè.

Pakon 3.1

Èyatorè pèlè/sarè ca'-oca' sè aghândhu' panyalè neng Tembhâng Kasmaran (lalampa'an 1) sareng Tembhâng Sènom (lalampa'an 2). Lajhu jhârbâ'âghi artè/ maksoddhâ!

Pakon 3.2

Ca'-oca' panyalè è bâbâ panèka talektèghi, lajhu èmodhi/ kënga'è!

1. Obu'	= gârâmbis, ceng-ngaraceng, bhuthak
2. Mata	= buta, bulâr, pèlè', ngèsngès
3. Dâi	= gânol, mano'nong
4. Cangkèm	= cangkèm lanđu', bâlghem
5. Pèpè	= këltop, kembung
6. Bibir	= dhâlbi, ghumbing
7. Ghighi	= nyorngat, solè, dhângnga', nga'-rongnga'
8. Èlong	= mergâng, bhirsek, pèppè', sengngong
9. Colo'	= sengngap, pèrot
10. Cèthak	= gendong, pèspas, gânol, dhâstoma, pècos, bhuthak
11. Dâdâ	= andâdâ mano'

12. Tabu'	= jedđut, pending
13. Tengnga	= tekkok, bungko'
14. Bângkong	= sèpèt, tèpès
15. Kopèng	= koper
16. Kalèncebbhân	= ameng
17. Lengngen	= ɖhingkol, tokkong
18. Ghârighî'	= ɖhâmpè', kother, kètthèng
19. Bujhel	= bujhel kennong
20. Soko	= pèthok, bhinjhet, tèppang
21. Bettès	= kérès, bengbeng
22. To'ot	= ghâthèk
23. Cacana	= pèllat, lo'la', ngernger, ngarbus
24. Patoju'na	= ađârakkang, nèkkang
25. Tèngka polana	= gâr-jâlânggârân
26. Pajhâlânnâ	= gâng-dâlinggângan, asèmbar, ghejjhâd, tèppang

Indikator:

3.3.4 Menjelaskan ciri-ciri *panyalè*

Rè-cèrèna oca' panyalè ampon sakonè' èjhârbâ'âghi neng lalampa'an tello'. Sadhâjâ ca'-oca' sè nodhuwâghi kabâdâ'ân otabâ ropa, robâ sè jhubâ', tamaso' dâ' oca' panyalè.

Pakon 4.1

Eyatorè sebbhuttaffi panyalènal

1. Obu'
2. Cèthak
3. Dâi
4. Mata
5. Èlong
6. Pèpè
7. Kopèng
8. Bibir
9. Ghighi
10. Colo'

Pakon 4.2

Ca'-oca' è bâbâ panèka panyalèna angghuta bhâdhân sè ka'đimma?

1. Jedđut
2. Kennong
3. Bungko'
4. Sèpèt

5. Bengbeng
6. Pèthok
7. Ghâthèk
8. Kother
9. Dhingkol
10. Ghejjhâd

Indikator:

3.3.5 Menjelaskan pengertian **èbhârât**.

Sè èmaksod sareng èbhârât èngghi panèka oca' dhi-andhiyân lumbrana èbhârât panèka èyanđhiyaghi dâ' bhârâng, kèbân, otabâ kabâdâ'ân. Èbhârât jhughâ tamaso' dâ' LALONGÈT

Neng Lalongèt, èbhârât saèstona parèbhâsan, sè èkabidhi sareng oca' èbhârât akadhi: akantha, marab hut, sapertè, sareng salaènna.

Tegghesse èbhârât neng lalongèt saèstona satarètanen sareng parèbhâsan.

Jhughâ èbhârât èghuna'aghi neng cap-ocabhân pangalem mongghu dâ' angghuta bhâdhân kalabân èter-aterrè anuswara (étandhukkaghi).

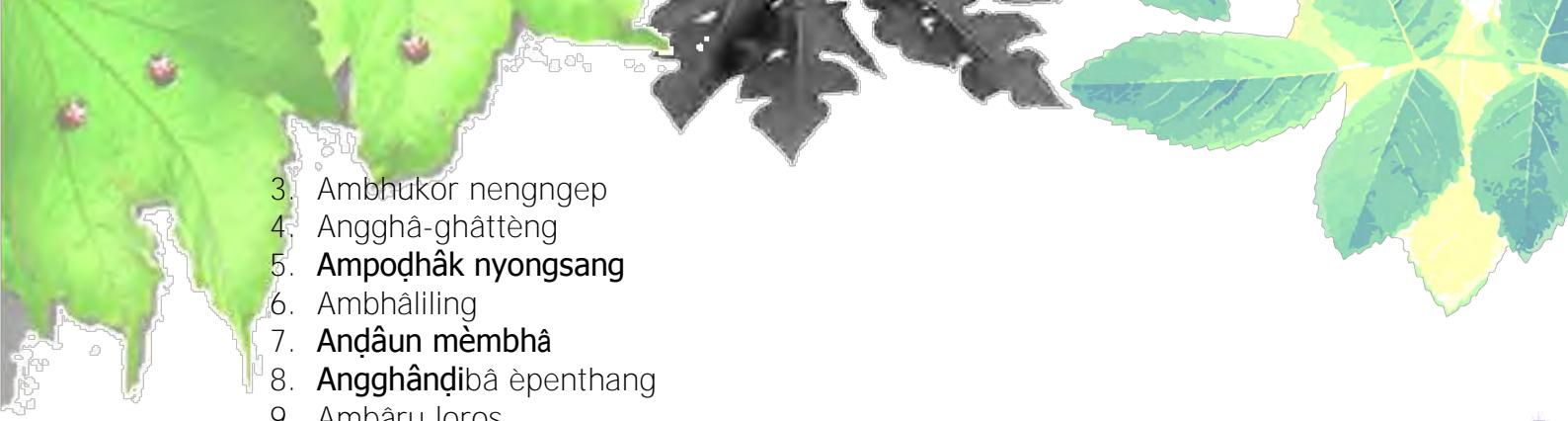
Pakon 5.1

A. Èyatorè to-conto èbhârât è bâbâ panèka èmodhi!

1. **Èbhârât bellu' abunto' arè'**
2. Akantha pè-sapèyan pappa
3. Parsasat èyocol paju
4. Èbhârât dhurin amoso tèmon
5. Martabhât bhellu noro' asennèn
6. Sapertèna ambujâi saghârâ
7. **Akadhi apedđhis an cabbhi**
8. Èbhârât bhelling kaojhânan
9. **Marab hut adântè' ghettana bâto**
10. Parsasat dhek-andheggâ tasbhi.

B. Panèka contona oca' èbhârât sè aghuna'aghi ter-ater anuswara.

1. Anduri pandân
2. Angrajhung ðuri

-
3. Ambhukor nengnep
 4. Angghâ-ghattèng
 5. **Ampodhâk nyongsang**
 6. Ambhâliling
 7. **Andâun mèmbhâ**
 8. **Angghândibâ èpenthang**
 9. Ambâru loros
 10. Nellor mano'
-

Pakon 5.1

Èyatorè to-conto èbhârât neng pakon 5. 1 A, ponapa artèna!

1. **Èbhârât bellu' abunto' arè'**
2. Akantha pè-sapèyan pappa
3. Parsasat èyocol paju
4. Èbhârât dhurin amoso tèmon
5. Martabhat bhellu noro' asennèn
6. Sapertèna ambujâi saghârâ
7. **Akadhi apeddhisan cabbhi**
8. Èbhârât bhelling kaojhânan
9. **Marab hut adântè' ghettana bâto**
10. Parsasat dhek-andheggâ tasbhi.

Indikator:

3.3.6 Menjelaskan ciri-ciri *èbhârât*.

6.

Lalampa'an

Ampon sakonè' èsèrgħing dħâ-tandħâna èbhârât, èngħi panèka oca' sè ngandhiyagħi/ abħandħingħagħi angħuta bhâdhâ, otabâ tèngka pola tor kabâdħâ'ân sareng kēbâan, bu-tombuwâan, otabâ laènna.

Oladhi polè pakon 5. 1 A sareng B.

Pakon 6.1

Èyatorè ponapa artèna to-contona èbhârât neng pakon 5. 1 B!

Indikator:

3.3.7 Menjelaskan pengertian *paparęgħān*.

7.

Lalampa'an

Paparèghân neng jhâbâ èsambhât “parikan” asal dâri oca’ parik. Neng kasusaatera’an Indonesia èsambhât “larik” sè aghândhu’ artè “ghâris” Neng bhâsa Madhurâ èsambhât “bhiri”, “ghâris”. Dhâddhi paparèghân kèngèng èma’naè kompolanna “bhiri”, èngghi bhiri sè aorot bhujuddhâ akadhi pantun sè jhughâ aghândhu’ “bhibhidhân” sareng “èssè”

Bidhâna neng pantun, paparèghân bisa aghândhu’ duwâ’ bhiri, bisa jhughâ empa’ bhiri. Dhinèng ghuru bilânganna ta’ pađâ sareng pantun. Neng paparèghân ghuru bilânganna ta’ atoran, amarghâ paparèghân lumbra èkèjhungngaghi tor ètoro’è ghendhing (tabbhuwân).

Pakon 7.1

Pan- saponapan contona paparèghân, maos patètè lajhu èmodhi!

A. Sè aghândhu’ duwâ’ bhiri:

1. **Bâdâ obi bâdâ tales,**
Mon ngabdhi tanto èbâles
2. **Èng li to neng,**
Aèngnga aghili bâtona neng-ènneng
3. **Dul nang- ènang,**
Orèng ghundul naè’ pènang
4. **Ta’ ka maskam,**
Tapè ka Toket

Ta’ ngakan

Coma acetcet

5. Petteng calèmodhân,
Orèng gantheng asongodhân.
6. **Sorat kabâ’,**
Mon malarat pasthèna abâ’
7. Wang lèwong,
Mon lowang, jhâ’ papolong
8. Perrèng mon perrèngnga, kè’ ta’ arebbhung,
Orèng mon orèngnga kè’ ta’ ngangghuy
9. Konyè’ kottha, dhânangan tođi’,
Sakonè’ pabâratta, tanđhâna orèng ta’ andi’
10. **Sèrèn taèna embi’,**
Mon èlang sarè dhibi’

B. Contona paparèghân empa’ bhiri.

1. Klaras klarè,
Trèbung manyang
Bârâs marè,
Tèđung nyaman
2. Salang sambur neng è taman,
Ollè-ollè lamon molè.
Ajjhâ’ lèbur arasanan,
Napè polè nyalè-nyalè.

- (Panyeddhâ' II)
3. Lè' nèko lè' mano' jhâlâk,
Kojhu' aëng ngabbher tèngghi.
Lè' nèko', lè' bulâ lalak,
Ngala' aëng, lè' kosottaghi.
(S. Sun)
 4. Sala ledđhuk, lècèn,
Bâramma sè ta' beccerra.
Sala bhâghus pratèn,
Bâramma sè ta' neserra.
(H. Man)
 5. Ta' amèna, ta' è kaporè,
Ma' ta' bâ'âng.
Ta' atanya ma' ètotorè,
Ma' ta' birâng.

Parlo èkaonèngè ghuru sowarana paparèghân padâ sareng pantun.
Manabi bâdâ 2 bhiri, ghuru sowarana a – a. Manabi 4 bhiri, ghuru
sowarana a.b, a.b.

Indikator:

3.3.8 Menjelaskan ciri-ciri *paparéghän*.

Rè-cèrèna/ dhäuserna paparèghân ampon jhângkep (lengkap, Ind)
neng lalampa'an 7

Pakon 8.1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Ponapa sè ènyamaè paparèghân?
2. Paparèghân neng Jhâbâ èsambhât ponapa?
3. Ponapa bidhâna paparèghân sareng pantun?

Pakon 8.2

Èyatorè aghâbây contona paparèghân sè aghândhu' 2 bhiri (dumègghi')
bân paparèghân sè aghândhu' 4 bhiri (dumegghi').

Indikator:

4.3.1 4.3.1 Menulis teks dengan *pangalem*

9.

Lalampa'an

Menulis Teks dengan

1. Oca' pangalem
2. Oca' panyalè
3. Ēbhârât.
4. Paparèghân

Pakon 1.1

Éyatorè pasamporna teks:

1. Oca' pangalem
2. Oca' panyalè
3. Ēbhârât
4. Paparèghân

È bâbâ panèka athokkaghi **kalabân ca'-oca' sè ampon kasandhing!**

No	Oca' Pangalem	Ca'- oca'na
1	Obu'na	1. Andâun mèmbhâ
2	Obânnâ	2. Nyekkar tanjhung
3	Dâina	3. Malè' katopa'
4	Alëssa	4. Nyambhel bijjhân
5	Bulu kèjhâ'na	5. Ngapètèng

No	Oca' Panyalè	Ca'- oca'na
1	Tengngana	1. Dhâlbi
2	Sokona	2. Ghâthèk
3	Matana	3. Bungko'
4	Bibirra	4. Pèthok
5	To'oddhâ'	5. Bulâr

No	Ēbhârât	Ca'- oca'na
1	Ēbhârât amoso tèmon	1. Belling
2	Akantha bellu' abunto'	2. Dhek-andheggâ
3	Sapertè ambujâi	3. Dhurin
4	Marabhut kaojhânan	4. Arè'
5	Parsasat tasbhi	5. Saghârâ

No	Paparèghân	Ca'- oca'na
1	Gheddhâng nol-pennolan, Orèng mol- kemmolan	1. Nang-ènang 2. Toneng
2	Ghânta'du'-poldu'ân, Orèng jhu-lonjhuwân	3. Ngèco' 4. Calèmodhân
3	Dul ...,	5. Ghundul

	Orèng ..., ... pènang	6. Cetthèt
4	Ěng li ..., bâtona neng-enneng	7. Nongkol 8. Penthèt
5	Petteng ... Orèng ...asongodhân	9. Ghântheng 10. Batona 11. Ngolngol

Latèyan pangajhârân 6

Jâwâb al-soal è bâbâ panèka kalabân leres tor rèngkes!

1. Ponapa'an saos ɖhâ-tandhâna oca' pangalem?
2. Èyatorè sebbhuttaghi 2 contona oca' pangalem!
3. Ponapa'an saos ɖhâ-tandhâna oca' panyalè?
4. Sebbhuttaghi 2 contona oca' panyalè!
5. Ponapa ɖhâ-tandhâna èbhârât?
6. Sebbhuttaghi 2 contona èbhârât!
7. **Ponapa'an rè-cèrèna paparèghân?**
8. Sebbhuttaghi 2 contona paparèghân sè kadhâddhiyân 2 bhiri!
9. Sebbhuttaghi 2 contona paparèghân sè kadhâddhiyân 4 bhiri!
10. Èyatorè sarè to-contona oca' pangalem, oca' panyalè, èbhârât, sareng paparèghân è bâbâ panèka!
 - a. Marab hut ađântè' ghettana bâto
 - b. Sorat kabâ'.
Mon malarat pasthèna abâ'
 - c. Obâanna nyambhel bijjhân
 - d. Bettessa ampodhâk nyongsang
 - e. Dâina gâno!
 - f. Sapertè bhelling kaojhânan
 - g. Petteng calèmodhân,
Orèng gânthèng asongodhân
 - h. Pokangnga ambâru loros
 - i. Lè'er akalong-kalong tontonan
 - j. Ghighina ambhâliling
 - k. Èng li toneng
Aèngnga aghili bâtona neng-enneng
 - l. Lir-saalir kung
 - m. Mon-tèmon buko
 - n. Bibirra dhâlbi
 - o. Marab hut patè' bân kocèng
 - p. Akantha pappa'an ngorak
 - q. Ghârighi'na kother
 - r. Lè'erra angghulu manjhângan
 - s. Lengngenna angghâdhîbâ èpenthang
 - t. Ghâ'i bintang ghâggħâr bulan
 - u. d

Pangajhârân 7

Tema: Sejarah Peradaban Indonesia

Bhângsa Indonesia mènangka bhângsa sè soghi sareng bhuḍhâjâna. Saè macemma bhâsa, kasennèyan sareng samacemma. Kanton samangkèn dhâdhingghâlân ghâpanèka bânnya' sè parlo èpèyara alantaran bânnya' aghândhu' pangajhârân mongghu sadhâjâ ana' potona. Salaèn bânnya' aghândhu' pangajhârân, jhughâ nodhuwâghi dâ' bhângsa laèn jhâ' bhângsa Indonesia panèka bhângsa moljâ. Mèla ngèrèng dâ' sadhâjâ orèng Madhurâ paðâ'â ghumatè dâ' bhuḍhâjâ Madhurâna. Sanaos samangkèn èsambhât jhâman sains sareng tèknologi ajjhâ' kanton loppa ponapa polè èdhina'aghi. Sala sèttong dhâdhingghâlân sè parlo èpèyara èngghi panèka topèng dhâlâng.

Bâburughân Beccè'

*Bupa' Bhâbhu' Ghuru Rato, wâjib
èyèstowaghi □hâbuna*

Kompetensi Dasar:

- 3.5 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi teks cerita ***top□ng □hâlâng***
- 4.5 Menceritakan kembali cerita ***top□ng □hâlâng*** secara tulis dan lisan

Indikator:

- 3.5.1 Menyebutkan contoh lakon ***top□ng □hâlâng***

1.

Lalampa'an

Sala sèttong macemma 'Sejarah Peradaban Indonesia' èngghi panèka bâdâna topèng dhâlâng. Topèng dhâlâng sè bâdâ è Madhurâ sareng Aryomenaksanoyo rato Jhâmbringèn-Proppo ampon èyobâ dâri asalla. Asallèpon sè dâri Jhâbâ èsambhât Bâjâng Kolè'. Panglakona èngghi bhâr-ghâmbhârrâ bâjâng sè èpondhut dâri sadhâjâna panglako-panglako dâlem carèta sè èpondhut. Sadhâjâ panèka èkaghâbây dâri kolè'na sapè otabâ embi'. Lajhu èkèr-okèr, èyeccèt maghut dâ' karakter otabâ bâtegghâ bâjâng sè èmaksod.

Ta-carètana sè èyangghuy neng topèng dhâlâng èngghi mondhus dâri carèta-carèta sè bâdâ neng Mahabrata sareng Ramayana. Neng topèng dhâlâng panglakona sadhâjâ ngangghuy topong dâri kaju. Sè acator namong kè dhâlâng bisaos sareng sè dhâddhi Semmar, panglako sè laèn ta' bisa acaca. Sè acaca/acator namong Kè dhâlâng. Dhâddhi panglako-panglako (Panjhâk) ghâpanèka atèngka akadhi ponapa sè èkacator Kè dhâlâng.

Jhâman konana èbâkto Aryomenaksanoyo jhumenneng rato, topèng dhâlâng namong èkalako sareng karabhât kraton bisaos. Tojjhuwânnna namong èkaparlo ngormat moy-tamoy aghung è karaton.

Sa'amponna pan-saponapan taon dâri jhâman ghâpanèka topèng dhâlâng kalonta dâ' ka antero kennengangan. Akadhi Songennep, Mekkasân, Sampang sarveng Bhângkalan.

Kalontana topèng dhâlâng dâ' saantero kennengangan bherkat tarékana pottra bangsawan sè èsambhât Ario Nèmprang dâri Barurambahât kacamadhân Mekkasâ neng jhâlân Purba, sè lambâ' èsambhât Pangèranan.

Jhâman lambâ' panglakona topèng dhâlâng dâri lalakè'an sadhâjâ. Jhâman samangkèn ampon bisa èkalako sareng bâbinè'an noro'aghi pangaterrona ngangodâdhân tor noro'aghi kamajhuwânnna jhâman.

Pramèla ghâpanèka èyarebbhâ dâ' sadhâjâ ngangodâdhân pađâ ajhâr dhâddhi panjhâggâ topèng dhâlâng. Sè sapanèka nyoppè *Sejarah Peradaban Indonesia* sè abujud topèng dhâlâng Madhurâ ta' obusâ. Mala malanggheng "Muatan Lokal" mènangka 'Jati Diri' orèng Madhurâ. Manabi bânnè orèng Madhurâ dhibi' lajhu pasèra sè malangghengnga?

Artèna ca'-oca' sè parlo èyèmodhi:

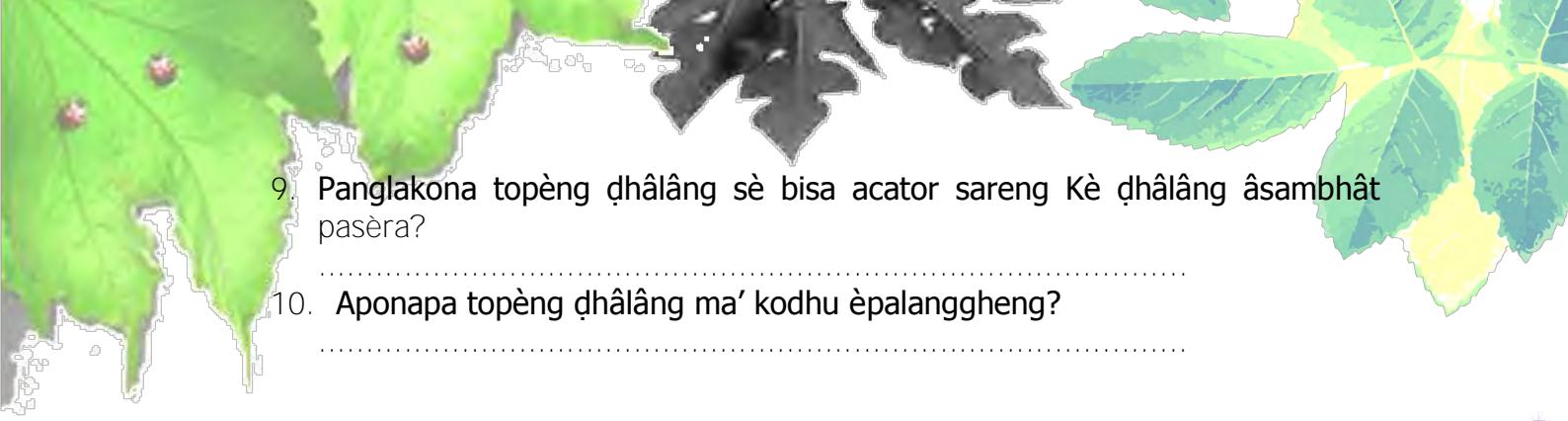
1. Panglako	: sè alako (pemeran, ind)
2. Èpondhut	: èkala' (enjâ' iyâ) Èbelli (enjâ' iyâ)
3. Maghut	: noro', akantha
4. Bâtek	: tengka pola

5.	Topong	: totoppa mowa dâri kaju
6.	Acator	: acaca
7.	Bisaos (è,b)	: bhâi (e, i)
8.	Panjhâk	: panglako drama "topèng dhâlâng, katoppra', luđdruk, sareng samacemma
9.	Atèngka	: apola
10.	Lèsan (è,b)	: colo' (e, i)
11.	Jhumenneng (è,b)	: ngadhek, dhâddhi (e, i)
12.	Karabhât	: bhâlâ, angghuta
13.	Ngormat	: ngarghâi
14.	Tamoy aghung	: tamoy bhângsa nènrat/bangsawan, Bhângsa kraton
15.	Kalonta	: ka'alok, kaonang, kasohor
16.	Antero	: laèn kennengngan
17.	Bherkat	: ollèna
18.	Tarèka	: èkhtiyar (e, i)
19.	salèrana (è, b)	: dhibi'na, abâ'na (e, i)
20.	alèngghi (è, b)	: a. Toju' (e, i) b. Aenneng, abengko (e, i)
21.	lambâ'	: sabbhân, bilân
22.	ngangođâdhân	: para orèng ngodâ, (remaja, ind)
23.	pramèla (è, b)	: sabâb, marghâ (e,i)
24.	nyopprè (è, b)	: anggher, ma'lè, ngambri
25.	anujud	: abhângon, akantha, seperti
26.	obus	: tađâ', lobâr
27.	langgheng	: (lestari, abadi, ind)
28.	mènangka	: sebagai, selaku (ind)

Pakon 1

Èyatorè jâwâb al-soal è bâbâ panèka!

1. Pasèra sè nyèpta topèng dhâlâng?
2. Dâri ka'dimma asalla bâjâmg kolè'?
3. Bâjâng kolè' sareng Aryomènaksanoyo èyobâ ponapa?
4. Pasèra'an saos panglakona?
5. Jhâman konana topèng dhâlâng namong akalako neng ka'dimma?
6. Ponapa tojjhuwânnna ngalakonè topèng dhâlâng?
7. Ta-carètana topèng dhâlâng mondhut dâri carèta ponapa'an saos?
8. Pasèra sè makalonta topèng dhâlâng dâ' man-ka'dimman kennengngan?

-
9. Panglakona topèng dhâlâng sè bisa acator sareng Kè dhâlâng âsambhât pasèra?

 10. Aponapa topèng dhâlâng ma' kodhu èpalanggheng?

Pakon 2

1. Ponapa artèna ca'oca' è bâbâ panèka?
 - a. panglako :
 - b. bâtek :
 - c. atèngka :
 - d. karabhât :
 - e. kalonta :
 - f. antèro :
 - g. tarèka :
 - h. alèngghi :
 - i. lambâ' :
 - j. obus :
2. Èyatorè abhâdhi okara sè jhâ-majjhâ saos (sederhana, Ind) kalabân aghuna'aggi ca'-oca' sè ampon kasandhing!
 - a. Mondhut :
 - b. Acaca :
 - c. Panjhâk :
 - d. Lèsan :
 - e. Ngormat :
 - f. Salérana :
 - g. Bilân :
 - h. Toju' :
 - i. Akantha :
 - j. Lobâr :

Indikator:

3.5.2 Menyebutkan unsur intrinsik cerita *topeng*
dhâlâng

2.

Lalampa'an:

Sè èmaksod sareng *unsur intrinsik*, èngghi panèka bâgiyân-bâgiyân sacara ghâris rajâna èssèna sèttong carèta. Neng sèttong carèta bâdâ sè èsambhât

MAMOLAN. Neng mamolan panèka aèssè pamokka'na carèta. Biyasana neng pamokka'na carèta èsebbhutttaghi parkara: kennengngan, kabâdâ'ân, bâktona, katerrangan-katerrfangan laèn sè takaè' sareng panglako.

Sa'amponna mamolan neng carèta ghâpanèka lajhu maso' ka Èssèna carèta. Dinèng èssèna carèta ghâpanèka ngandhâ'aghi sapaccèrèna (*dengan rinci, Ind*). Sadhâjâ kadhâddhiyân èkandhâ'aghi akor sareng bhul-ombhulla carèta, tađâ' cèccèr. Sa'amponna èssèna carèta ampon èkarasa cokop, lajhu èpongkasè (*diakhiri, Ind*) sareng PANOTOP. Neng panotop panèka carèta èpongkasè sareng bu-đhâbu sè dhâddhi pokeddhâ (*kesimpulan, Ind*) carèta, sareng pan-saponapan pessen moral mongghu sè maos/ngpladhi lakon (*adegan, Ind*) carèta ghâpanèka.

Tegghessa, (*kesimpulan, Ind*) sèttong carèta/ lakon kadhâddhiyân dâri: mamolan, èssèna, sareng panotop.

Pakon 2.1

Jhârna'na oladhi/maos sempalan carèta sè èpondhut dâri sombherrâ carèta Mahabratâ.

Dewi Kunti sareng Karna

Neng buku Mahabratâ aèssè carètana parsatrowanna Pandawa sareng Kurawa. Karatonna Pandawa nyamana Amarta. Karatonna Kurawa anyama Astina. Saèstona antara Pandawa sarfevng Kurawa ghi' sabhâlâ'ân.

Leddhu'na perrang antara Pandawa sareng Kurawa talèbât rajâ. Mèlana perrang ghâpanèka èsambhât 'Perrang Bratayuda. Sabâb mosabâbbhâ perrang amarghâ Kurawa ngobâsa'anna karajhâ'ân Amarta ghâdhuwânnna Pandawa. Pajhât Pandawa kala maèn sareng Kurawa. Lajhu èyojuk ka alas èyokom abiddhâ 14 taon. Naghârâ Amarta èkobâsanè Kurawa.

Saabiddhâ ajhâlannaghi okoman neng alas, Pandawa èpèyara saredng èbhuna, èngghi panèka Dewi Kunti. Pottrana Dewi Kunti bânnè namong Pandawa (Yudhistira, Bima, Arjuna, Nakula, sareng Sadewa) bisaos. Tapè salaènna Pandawa pottra sè laèn eppa' anyama Karna.

Ngabidhi ghi' kana', Karna pajhât ta' èpèyara Dewi Kunti. Karna èpèyara neng karajhâ'ân Astina, karajhâ'ânnna Kurawa. Karna sattréya pènonjhul, salèrafna kaalem sarfeng Kurawa. Mèlana Karna lajhu èyangkat adipati sareng Kurawa. Karna sè nyepowè èbâkto ngaðhebbhi Pandawa. Mèyarsa jhâ' Karna ampon acampo sareng pèha' Kurawa, Dewi Kunti sanget sossa ahèrra Dewi Kunti mèyos ka karajhâ'ân Astina ka'angghuy apangghiyâ sareng Karna. Tapangghina sareng Karna ka'angghuy ngapol anggher Karna mèha' ka tan-tarètanna neng karajhâ'ân Amarta .

Salastarèna maos tèks è attas, èyatorè nyarè ca'-oca' sè malarat lajhu karembhâk sakanca'an artèna!

Pakon 2.2

Èyatorè talèktèghi catorra Dewi Kunti sareng pottrana Karna

Dâlem sèttong *fragmèn* (bhâbhâghân) drama topèng dhâlâng.

- Dhâlâng : Kacatorra kabâdâ'ân neng ɖuwâ' karafjhâ'ân, Amarta sareng Astina ampon pađâ asanat (*bersiap-siap, Ind*) sè aperranga Dewi Kunti saamponna mèyarsa'aghi Potrana Karna bhâkal abhillâi karajhâ'ân Astina, karajhâ'ân Kurawa, salèrana lajhu nyemma'è Karna.....
- Dewi Kunti : (ngolok salam) ampu radum.....
- Karna : (ajâwâb) Rompès.....
- Dewi Kunti : (dâhabu sambi ngara'nga') Tang ana' sè pènonjhul sorang. Èbhuna na', sèngko' Dewi Kunti (sowarana sambi ngetter) Èson kerrong, Cong! Ngabidhi ghi' ra-mèra Kakè apèsa so Èson. Apa kakè ta' kerrong ka bhâbhu'na rèya (sowarana mamellas).
- Karna : Adu... adu... (semmo takerjhât) Bâddhina ajunan èngghi bhâbhu' kaulâ? (sowarana abâk tangar)
- Dewi Kunti : (molar ngennessaghi) Iyâ Cong, Kakè tang ana'. Lè'-alè'na Kakè bâdâ neng Amarta (sambi sèghumen)
- Karna : (sowarana pagghun tangar) Adu...adu... bâddhinna kaulâ andi' alè'....? Hè...he (aghellâ' èbây-kaghâbây)
Ma' rajâ ombâk bhârât angèn....Ajunan èyonjâl ka karajhâ'ân Astina (hè...hè...)aponapa mè' bhuru samangkèn , pottrana sè mellas panèka èyèmodhi? (hè...hè...) Kaulâ odi' ngabidhi ghi' ra-mèra èpèyara lè'-alè' Kurawa , kantos mangkèn . Kaulâ ta' arassa mèreng bâuna lè'-alè' Pandawa (hè...hè....) Karajhâ'ân Astina sè marajâ tor sè arabât bhâdhân kaulâ , Èbhu! (sowarana kajâ, matangar sakalèng adâ').
- Dewi Kunti : (acerrèng mellassaghi) Adu...adu...jhâ' acaca kantha jârèya, Cong! Kabbhi rèya kasokanna sang Maha Dhibâ Cong!

Èlèng...èlèng..Cong (ngara'nga' kantos ta' metto sowara)
Kakè tang ana' delles, bannè ana' cangkoghân Kakè teddâ'
 Batara Surya sè nyèlom kantos kaloghâsân Kakè rèmbi' dâri
 tang kopèng. Mèlana Kakè so Èson èsambhâ Karna. Maju molè
 Cong! (sowarana ngetter abâk kajâ) Abâli ka Amarta! Bhillâi
lè'-alè'na, anggher karajhâ'ân Amarta, rajjhâ tor ghemma,
adhil bân ma'mor. (sowarana Dewi Kunti ngalerker mellas)
 : Ampon..... ampon Èbhu! (sowarana rendâ mellas) sanaos
Karna kaulâ teddâ' Batara Surya Sattrèya pènonjhul, ajunan ampon
 Kasep! Copa ghâggâr ka tana ta' kèngèng..... (sowarana
Karna ta' épaterros), tapè....
 : (acerrèng mellassaghi) jhâ' mara jârèya, Cong!
 : Lerres, Èbhu! (sowarana tangar polé) kaulâ ampon dhâddhi
 parjurit Astina samangkèn, Èbhu! Kaulâ wâjib abhillâi
karajhâ'ân Astina, Èbhu!
Karsana Èbhu! Mèndhel saos Ajunan (sowarana rendâ)
 Èyatorè ghubbâr dâ' Amarta. Paðâpa'aghi salam kaulâ dâ' lè-
 alè' Pandawa. Ngèrèng ghi-pangghi neng panghung
 paperrangan..... Pasthè èngghi bâdâ neng Dhibâ
....Pangabhâktè kaulâ dâ' Ajunan Èbhu (Karna lajhu nangès
 asojut ka Dewi Kunti nangès asengghudhân mellassaghi)
 : Iyâ, Cong! Pangabhâktèna Kakè sè Èson ètarèma (sambi
 nangès ta' kellar nahan pangghâliyânnna sambi acerrèng)
(lajhu dhâbuna marendâ)
Tang Kacong, iyâ dhina lamon kantha jârèya jhâlân kaodi'ânnna
Kakè! Mara patang pojhi moghâ Maha Dhibâ ngarsa'aghina dâ'
 tang karep so kareppa Kakè maju patang pojhi slamet
 (sowarana ngetter sajân laon lajhu èlang...)

<https://id.images.search.yahoo.com/yhs/seaki/dalang+wayang>

Dhâlâng : (Pandâ'na kandhâ, Dewi Kunti ghubbâr ka naghârâ Amarta, abâli
 ka tra-potrana Pandawa kalabân pangghâliyân seddhi,
 amarghâ kasokanna ngoman karna ta' pahasèl. Perrang
 Bratayuda ta' kèngèng ècèngket. Duwâ' karajhâ'ân Amarta
 sareng Astina ampon paðâ tatak sè aperranga. Perrang
 dhâddhi asalè'bungan. Pongkasanna Karna tèbhâs ècapo' pana
 sareng Arjuna. Sapanèka jhâlânnna perrang Bratayuda, perrang
 sabhâlâ'ân taðâ' obussa kantos ahèr jhâmantabbhuwân
 gero...ramunè notop paghellârân topèng dhâlâng. Sè abhul-

ombbul Dewi Kunti sareng Karna. (*Carèta panèka èyola tor èpalappaè sareng H.M Dradjid bherkat bhântowan ca-kanca tim sè nyoson buku Provinsi Jhâbâ Tèmor*)

Katerranganna ca'-oca' sè parlo

1. Saèstona (è, b) : salerressa (è,b), saongghuna (e, i), **sabhenderrâ (e, i)**
2. **Sabhâlâ'ân** : safamiliyân, sakrabhâdhân
3. Èsambhât : èkoca', èsebbhut
4. Pajhât : lakar
5. Èyojuk : èyosèr, èpanyèngghâ
6. Èkobâsanè : èkaandî'
7. Èpèyara : èyobu, èperghi, èyajhum
8. Bisaos (è, b) : bhâi (e, i), saja (indo)
9. **Pottra sè laèn eppa'** : ana' kabâllun, ana' ollèna lakè laèn
10. Sattrèya pènonjhul : parjhurit sè unggul
11. Kaalem : kapojhi
12. Mèlana : **pramèla ka'dinto (è, b)**,
oleh sebab itu (Ind)
13. Èyangkat : èbennom, èpaongghâ pangkat
14. Nyepowè : dhâddhi katowa, sè nyepowè (Ind)
15. **Pèha'** : **pihak (Ind), bâgiyân, ghâlimpo'**
16. Mèyos (è, b) : èntar (e, i), nyabis (è,b)
17. Apangghi : atemmo (è, i)
18. Ngapol : ngoman
19. Anggher : **nyopprè, ma'lè**
20. **Mèha'** : **noro' ka kalombo'na**
21. Fragmen : bhâbhâghân (babak, Ind)
22. Asanat : ayâ-**sadiyâ**
23. Bhâkal : 1. Akarep, terro, 2.tunangan (Ind)
24. Abhillâi : membela (Ind)
25. Nyemma'è : **apara', mendekati (Ind)**
26. Pènonjhul : unggul
27. Èson : **sèngko', engko'**
28. Kakè : **sèdâ, bâ'na**
29. Bâddhinna : ropana
30. Semmo : abâk, agak (Ind)
31. **Bhâbhu'** : **embu', èbhu**
32. Tangar : kajâ
33. Molar (è,b) : nangès (e,i)
34. Sèghumen : **nangès tapè ta' asowara**
35. Èbây-kaghâbây : èla-pola, ta' ongghuwân
36. **Rajâ ombâ' bhârât angèn** : **tamaso' kèyasan, ma' bhuruna**
37. Èyèmodhi (EB) : **èkènga'è (EI)**
38. Mellas : nèspa, sanget sossa
39. Ngennes : sowarana nyossaë
40. Ngabidhi : molaè
41. Èlèng : **ènga'**
42. Teddâ' : toronan

43. Nyèlom	: nyosop
44. Kaloghâsân	: rèmbî'
45. Rajjhâ tor ghemma	: ma'mor tor aman
46. Ngalerker	: sowerana sè ngetter
47. Rendâ	: mabâ tor laon
48. Mèndhel (è,b)	: dhina (e,i), ambu neng-enneng
49. Ngabhâktè (è,b)	: pangormat (è,b)
50. Ècengket	: ètahan, èlanglang
51. Asalè'bungan	: ta' karowan
52. Pongkasan	: dì-buđi, ahèr, panotop
53. Tèbhâs	: matè, bhângka
54. Tabhuwân gèro	: nyamana ghendhing
55. Abhul-ombhu	: (berjudul, Ind)

Pakon 2.3

Neng fragmen/bhâbhâghân lakonna carèta sè abhul-ombhul Dewi Kunti sareng Karna, sè abujud:

MAMOLAN :

.....

.....

ÈSSÈNA :

.....

.....

PANOTOP :

.....

.....

Pakon 2.4

Èyatorè sare artèna ca'-oca' è bâbâ panèka kalabân karembhâk sakanca'an!

1. Saëstona :
2. Èyojuk :
3. Èpèyara:
4. Mèyos :
5. Apangghi :
6. Asanat :
7. Abhillâi :
8. Pènonjhl :
9. Èson :
10. Kakè :
11. Semmo :
12. Mellas :
13. Molar :
14. Nyèlom :

15. Mèreng :
 16. Ngoman :
 17. Kasèp :
 18. Ghubhâr :
 19. Tatak :

Pakon 2.5

Ca-oca' neng pakon 2.4 èyatorè bhâdhi/ghâbây okara sè jhâ-majjhâ
(sederhana, Ind)

1.
2.
3.
4.
5.

Pakon 2.5

Èyatorè sarè oca' lalabânnna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Mellas :
2. Molar :
3. Tatak :
4. Mèyos :
5. Mèreng :

Indikator:

3.3.3 Menjelaskan pesan moral dalam teks *top□ng*
□hâlâng

3.

Lalampa'an:

Sè èmaksod teks neng topèng dhâlâng, èngghi panèka bâca'an sè katolès neng drama/ lakon topèng dhâlâng kasebbhut. Sadhâjâ bâca'an sè abujud carèta tantona aghândhu' pan-saponapan pessen moral dâri sè ngangghit. Pessen morfal ghâpanèka èkaparlo mongghu sè maos/ ngoladhi. Ngèstowaghi dâ' ponapa sè èpessen sareng sè ngangghit.

Tanto bisaos sen-pessen moral ghâpanèka sadhâjâ pola tèngka dâlem kaođi'an sè saè tor aghuna.

Pakon 3.1

Eyatorè sen-pessen moral ponapa sè aghândhu' neng fragmen / bhâbhâghân carèta Topèng Dhâlâng sè abhul-ombhul Dewi Kunti sareng Karna.

Pakon 3.2

Èyatorè abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Èpèyara :
2. Mèyos :
3. Èyojuk :
4. Abhillâi :
5. Tatak :

Indikator:

4.3.1 Membaca nyaring teks cerita wayang/ *topeng dhâlâng*

Membaca nyaring, artèèpon maca kalabân asowara, Bâdâ jhughâ macemma maca sè ta' asowara, èngghi cokop maca è dâlem atè.

Maca kalabân asowara, maksoddhâ nyopprè èpangghi sareng bapa'/èbhu ghuru sadhâjâ cap-ocabbhâ oca' sè bâdâ neng bâca'an. Neng èlmo bhâsa (linguistik) bâdâ èjhâ'ân sareng fonologi. Èjhâ'ân carana nolès horop/oca', dhinèng fonologi carana maca.

Neng bhâsa Madhurâ bađâ konsonan tajhem sareng konsonan (horop matè) alos, bâdâ vokal (horop odi') tajhem, bâdâ vokal alos. Sadhâjâ cem-macem konsonan sareng vokal monyèna ta' pađâmèlana manabi maca kalabân asowara. Lajhu èpangghi antarana sè teppa' sareng sè sala.

Pakon 4.1

Èyatorè sampèyan aghâlimpo' ghân ma'-lèma'. Lajhu maos tè-ghântè sè maca sempalan carèta topèng dhâlâng neng pakon 2.2.!

Pakon 4.2

Ghâlimpo' sè ta'maca ngollè'è kancana sè maca saponapa mègggi' salana!

Sè Sala:

1.
2.
3.
4.

Pakon 4.3

Rembhâk sakanca'an kadhiponapa sè lerres bâca'anna mongghu mongghu kancana sè sala pamacana!

.....
.....
.....

Indikator:

4.5.2 Membuat ringkasan cerita *topeng dhâlâng*

Carana Arèngkes sèttong wacana otabâ carèta/teks:

1. Oladhi sadhâjâ èssèna carèta ghâpanèka
2. Oladhi jhughâ bânnya'na alinèa
3. Bhân-sabbhân alinèya pondhut rèngkessanna
4. Pakompol sadhâjâ rèngkessan bhân-sabbhân alinèya. Samangkèn sampèyan ampon arèngkes carèta sè èmaksod.

Pakon 5.1

Èyatorè serrat /tolès rèngkessanna fragmèn/bhâbhâghân carèta topèng dhâlâng neng lalampa'an otabâ neng pakon 2.2!

.....
.....

Indikator:

4.5.3 Menceritakan kembali isi cerita *topeng dhâlâng*

- Neng lalampa'an 5 sampèyan èpakon moket (*menyimpulkan*) carèta topèng dhâlâng. Sabellunna sampèyan nyarèta'aghi carèta topèng dhâlâng, kodhuna sampèyan maos ñhimèn kalabân jhârna', ngaghâli ongrodhânnna èssè dâri bâca'an, tor ngaghâli pokeddhan-pokeddhân dâri teks sè èmaos kasebbhut.

Pakon 6.1

Pokeddhan sè ampon lastare èmaos lajhu kënga'è/hafallaghi, manabi ampon hafal paterros ka'angghuy nyarèta'aghi polè!

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân saè tor lerres!

1. Pasèra sè nyèpta topèng ɖhâlâng?
2. Topèng ɖhâlâng obâ'ân dâri ponapa?
3. Pasèra saos panglakona topèng ɖhâlâng jhâman konana?
4. Ponapa maksoddhâ topèng ɖhâlâng èkalako?
5. Pasèra sè makaalok topèng ɖhâlâng dâ' man-ka'đimman kennengngan?
6. Pasèra Dewi Kunti panèka?
7. Sebbhuttaghi tra-pottrana Dewi Kunti sè lèma' orèng!
8. Pasèra nyamana pottrana Dewi Kunti ollèna sareng Maha Surya?
9. Pasèra sè mèyara Karna kantos dhibâsa?
10. Aponapa Pandawa ma' amoso sarfeng Kurawa? Pasèra sè mennang?

Pangajhârân 8

Tema: Akrab Dengan Lingkungan

Manossa mènangka makhlok sosial, artèna manossa ta' mampo odi' kadhibi', manossa pastè bhuto dâ' orèng laèn, bhuto dâ' bhârâng laèn, bhuto dâ' sakobhengnga. Mèlana manossa parlo patang pèyara, patang rabât, patang paémot dâ' sadhâjâna. Manabi ta' sapanèka manossa bhâkal ngaollè pangghibhât èyantarana bânnya' panyakè' lantaran mowang rombu bânnè èkennengnganna, bâdâ bânjir lantaran kajuwân èpogher sakarebbhâ dhibi' sareng samacemma. Kabid samangkèn ngèrèng areng-sareng mardhuli dâ' ponapa sè bâdâ è sakobhengnga kaulâ sadhâjâ, sopajâ odi'na manossa jhemjhem, jhembhâr, sèhat tor jhâu dâri bhâlai.

Bâburughân Beccè'

*Bânnya' maca pangaonèngan
bhâkal bânnya ngaonèngè pa-
ponapa sè ghi'ta' è kaonèngè.*

Kompetensi Dasar

- 3.6 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi ***pasangan*** aksara ***carakan Madhurâ*** sesuai dengan kaidah

Indikator

- 3.6.1 Menjelaskan pengertian ***pasangan*** aksara ***carakan Madhurâ***.
- 3.6.2 Mengidentifikasi ***pasangan*** aksara ***carakan Madhurâ***
- 3.6.3 Mengklasifikasikan tata cara penulisan ***pasangan*** aksara ***carakan Madhurâ***.

Sè èmaksod sareng pasangan neng Carakan Madhurâ èngghi panèka ngobâ bujuddhâ/bhângonna aksara ghâjâng (bâdâ sabâgiyan sè pađâ). Dhinèng monyèna ghumantong dâ' panganghuy sè èsandhâng/ sè èka'andi'.

Obâna bhângon/ bujuddha ghâjâng ghâpanèka mènangka PANYÈGHEK. Panyèghek ènnghi panèka sè matè'è ghâjâng. Dhinèng sè ghâjâng sè èpatè'è èsambhât SASÈGHEK.

Macemma pasangan bâdâ tello' èngghi panèka:

1. Dhâmpèngan.
2. Ghântongan
3. Tompang tèndi.

Pakon 1.1

Êyatorè maos tor talektèghi teks Carakan Madhurâ è bâbâ panèka sè agahândhu' tema: "Akrab dengan Lingkungan"

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

Pakon 1.2

Êyatorè sarè tor pakopol aksara-aksara sè abujud pasangan neng teks carakan pakon 1.1.

Indikator

3.6.2 Mengidentifikasi pasangan neng Carakan Madhurâ.

5.

Lalampa'an.

A. Rèncèna pasangan sè tello macem

1. Dhâmpèngan bâdâ telo aksara, èngghi panèka:

a. Dhâmpènganna = **ℳ** = ... **ℳ**

b. Dhâmpènganna = **ℳ** = ... **ℳ**

c. Dhâmpènganna = **ℳ** = ... **ℳ**

2. Ghântongan bâdâ telo aksara, èngghi panèka:

a. Ghântonganna = **ℳ** =.....

b. Ghântonganna = **ℳ** =.....

c. hântonganna = **ℳℳ**=.... **ℳ**

3. Tompong tèndi bâdâ 14 aksara, èngghi panèka:

a. Pasanganna = **ℳ** =....

b. Pasanganna = **ℳ** =

c. Pasanganna = **ℳℳ** =.....

d. Pasanganna = **ℳℳ** =....

e. Pasanganna = **ℳℳ** =.....

f. Pasanganna = **ℳℳ** =....

g. Pasanganna = **ℳℳ** =....

h. Pasanganna = **ℳℳ** =....

i. Pasanganna = **ℳℳ** =....

- j. Pasanganna = **ପ୍ରାଣନା** =
- k. Pasanganna = **ମାନ୍ଦିଲ** =
- l. Pasanganna = **ମାନ୍ଦିଲ** =
- m. Pasanganna = **ମାନ୍ଦିଲ** =
- n. Pasanganna = **ମାନ୍ଦିଲ** =

B. To-contona pasangan.

1. Dhâmpèngan:

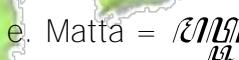
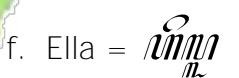
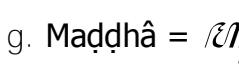
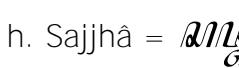
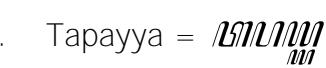
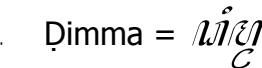
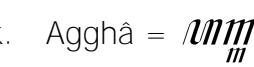
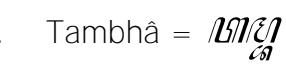
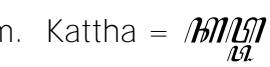
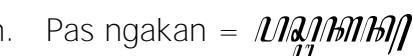
- a. Pas adâ' = **ପାଶାଦା**
- b. Mon èlang = **ମେଳଙ୍ଗାନାନା**
- c. Pas ojhân = **ପାଶାଓଜାନାନା**
- d. Mas Udi = **ମାଶୁଡ଼ି**
- e. Dhin Isa = **ଧିନିଆ**

2. Ghântongan:

- a. Èmanna = **ଏମନ୍ନା**
- b. Asennè = **ଅସେନ୍ନେ**
- c. Kennong = **କେନ୍ନଙ୍ଗ**
- d. Bhuk Ennur = **ବୁକୁ ଏନ୍ନୁର**
- e. Man Nisa = **ମାନ୍ଦିଲ**

3. Tom pang tèndi:

- a. Bacca = **ବାକ୍କା**
- b. Pas rata = **ପାଶାରା**
- c. Dâkka = **ଦାକ୍କା**
- d. Oladdhâ = **ପାଶାଲାଦା**

- e. Matta =
- f. Ella =
- g. Mađdhâ =
- h. Sajjhâ =
- i. Tapayya =
- j. Ɗimma =
- k. Agghâ =
- l. Tambhâ =
- m. Kattha =
- n. Pas ngakan =

Pakon 2.1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Saponapa macem bânya'na:
 - a. Dhâmpèngan
 - b. Ghântongan
 - c. Tompong tèndi
2. Ponapa'an saos macèmma:
 - a. Dhâmpèngan
 - b. Ghântongan
 - c. Tompong tèndi

pakon 2.2

Èyatorè abadhi contona oca' sè aghândhu' (bâng-sèbângnga):

- a. Dhâmpèngan = 6 megghi'
- b. Ghântongan = 6 megghi'
- c. Tompong tèndi = 3 megghi'

Indikator

3.6.3 Mengklasifikasikan tata cara penulisan pasangan carakan Madhurâ.

3**Lalampa'an**

Neng Carakan Madhurâ bâdâ atoran- atoran carana nolès panganghuy (sandhângan), pasangan, aksara rajâ, aksara sowara, aksara rèka'an, padhâ sareng angka Madhurâ.

Sabatara èjhârbâ'âghiya carana nolès pasangan.

A. Carana nolès pasangan dhâmpèngan:

- Kodhu bâdâ è dièrènganna sasègghâ'.
- Sadhâjâ aksara sè ètoro'è pasangan dhâmpèngan, aksara kasebbut dhâddi matè (dhâddi sasèghek)
conto:

Mon orèng = *ŋɛl2ŋɪn~m2ŋɪn*

Pas pagghun = *mɛl~mɛl*

Ghân sanapa = *mɛl~mɛl*

B. Carana nolès pasangan ghântongan:

- Kodhu acampo/ asambhung sareng aksasra è diattasna.
- Aksara sè bâdâ è atassa ghântongan dhâddi matè (dhâddi sasèghek)
Conto

Pas nangalè = *ŋɛl~ŋɛl*

Mon wa-towa = *ŋɛl2ŋɛl~m2ŋɪn*

Aghâbây wè-rowè = *mɛl~mɛl~mɛl~ŋɛl~m2ŋɪn*

Mas Wowo' = *ɛŋŋɛl~ŋɪn~ŋɪn*

Apènnya' = *mɛl~mɛl~ŋɪn*

Mon nyèlo = *ŋɛl2ŋɪn~ŋɪn~m2ŋɪn*

Pas nyokel = *mɛl~ŋɛl~ŋɪn~ŋɪn*

C. Carana nolès pasangan tompang tèndi:

1. kodhu apèsa moso aksara sè bâdâ è attassa. aksara sè bâdâ è attasa dhâddi sasèghek (aksara matè).
2. Ta' ollè asoson tello' (atompang tèndi)

Conto:

- Sobbhluk, kodhu ètolès

ମାନ୍ଦିଲିରିହିରି

Ta' kengèng ètolès: ମାନ୍ଦିଲିରି

- Cokkla', kodhu ètolès:

ମାନ୍ଦିଲିରିହିରି

Ta' kengèng ètolès:

ମାନ୍ଦିଲିରି

Sè asoson tello' pasangan panèka èsambhât atompang tèndi.

3. Pasanganna ମାନ୍ଦିଲି sareng ମାନ୍ଦି

Manabi èpangangghuyi:

- Soko ବୁ
- Cakkra/ pèdher ,
- Perper/ kerret ,
- Sokomaljâ/ wikyan ପୁ

Kodhu abali bhângon asalla, akadhi:
conto:

- Ballu' = ମାନ୍ଦିଲିରି bannè ମାନ୍ଦିଲିରି
- Pottra = ମାନ୍ଦିଲିରି bannè ମାନ୍ଦିଲିରି
- Patrem = ମାନ୍ଦିଲିରି bannè ମାନ୍ଦିଲିରି
- Bakkyâ' = ମାନ୍ଦିଲିରି bannè ମାନ୍ଦିଲିରି

Pakon 3.1

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Kadhiponapa carana nolès:
 - a. _____ **dhâmpèngan**
 - b. _____ ghântongan
 - c. _____ tompang tèndi

Bâng-sèbângnga parèngè conto tello' mègghi' (ka'angghuy a sareng b) bân duwâ' mègghi' ka'angghuy c.

Pakon 3.2

Èyatorè salèn dâ' èjhâ'ân Carakan Madhurâ!

1. Mon èlang pas èsarè
2. Papanna pèppè'
3. Bessèna osso
4. **Mon nètè pas nongko'**
5. Mon wa-towa pas wat-marowat
6. Mon nyarè mènnya' sè annyong
7. **Sassa'anna bacca**
8. **Mon sakè' pas rangrang ngarè'**
9. Mekkasan kottha assrè.
10. Baddhinna dika dhu-ngaddhu
11. **Ta-matta la èbata'**
12. Kellana tellor
13. **Kandhâna moddhâ**
14. Jhâ- majjhâ mon ajhânjhi
15. tapayya èsaloy
16. Romana è man-**dimman**
17. Salagghâ ghâggħâr
18. Rebbhâna ètebbhâs
19. **Kathana bâddhâna potho**
20. **Pas ngara'nga' mon ngèding.**

DAFTAR PUSTAKA

- Aminuddin. 1986. *Prinsip-prinsip Dasar Sastra*. Bandung:Angkasa.
- _____. 1987. *Pengantar Apresiasi Karya Sastra*. Malang:FPBS IKIP Malang.
- Asmoro, Wirjo. 1952. *Panye□□hâ'*. Jakarta:Kementerian PP&K RI.
- Atmazaki. 1993. *Analisis Sajak: Teori, Metodologi, dan Aplikasi*. Bandung: Angkasa
- Djojosuroto, K. 2004. *Puisi: Pendekatan dan Pembelajaran*. Jakarta: Nuansa.
- Eagleton, T. 2006. *Teori Sastra Sebuah Pengantar Komprehensif*. Terjemahan Harfiah Widiawati dan Evi Setiarini, Yogyakarta , Bandung: J alasutra.
- Efendi, S. 2002. *Bimbingan Apresiasi Puisi*. Jakarta: Bumi Aksara.
- Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan Badan Pengembangan dan Pembinaan Bahasa. 2012. *Pedoman Umum Ejaan Bahasa Madura Yang Disempurnakan*. Edisi Revisi.
- _____. 2014. *Tata Bahasa Bahasa Madura*. Sidoarjo: Balai Bahasa Surabaya.
- Kementerian Pendidikan Nasional. 2011. *Hasil Keputusan Konsinyasi Revisi EYD Bahasa Madura tahun 2013*. Surabaya:Balai Bahasa Surabaya.
- Keraf, Gorys. 1993. *Eksposisi dan Deskripsi*. Ende Flores: Nusa Indah.
- Lembaga Seni Budaya "La Asrè". 2005. *Kumpulan Lagu-lagu Madura*. Pamekasan:-.
- Moedani. 1948. *Tanoedhân Jilid 1 – 4*. Betawi:Welter Vreden.
- Molen, S.Van Der. 1948. *Ondar jilid 1 – 2*. Betawi:J.B. Wolters Groningen.
- Pradopo, Rachmat Djoko. 1990. *Pengkajian Puisi Analisis Strata Norma dan Analisis Struktural dan Semiotik*. Yogyakarta: Gajahmada University Press.
- Rosida, Lilik. 2007. *Gai' Bintang*. Sumenep:Dinas Pariwisata dan Kebudayaan Kabupaten Sumenep.
- Sadik, A. Sulaiman. 2011. *Selintas tentang Bahasa dan Sastra Madura*. Pamekasan: Bina Pustaka Jaya
- Sastrodiwirjo, Oemar. 2008. *Tembhâng Macapat Madhurâ*. Surabaya: Karunia.
- Soedjito. 2002. *Modul IND-A 08 Semantik Bahasa Indonesia*. Jakarta: Departemen Pendidikan Nasional Direktorat Jenderal Pendidikan Dasar dan Menengah Direktorat Sekolah Lanjutan Tingkat Pertama.
- Suparno dan Mohamad Yunus. 2008. *Keterampilan Dasar Menulis*. Jakarta: Universitas Terbuka.
- Tajib, Muh. 1986, *Kumpulan Lagu-Lagu Madura 2*. Pamekasan: -
- _____. 1986. *Malathè Sato'or*. Surabaya: Karunia.
- Tarigan, H.G. 1992. *Dasar-dasar Kurikulum Bahasa*. Bandung: Angkasa.
- _____. 1993. *Menulis Sebagai Suatu Ketrampilan Berbahasa*. Bandung: Angkasa.
- Tim Pakem Maddhu. 2012. *Pakem Maddhu □disi 32*. Surabaya : CV Karunia.
- _____. 2012. *Pangajhârân Bhâsa Madhurâ Kembhâng Bhâbur 1 (edisi kedua)*. Jakarta Timur:Yudistira.
- _____. 2008. *Kamus Bahasa Madura-Madura-Indonesia*. Surabaya:Karunia.
- Waluyo, Herman J. 1987. *Teori dan Apresiasi Puisi*. Jakarta: Airlangga.
- Warsidi, Edi. 2009. *Pengetahuan tentang Puisi*. Bandung: Sarana Ilmu Pustaka.
- Wignjoamidarmo, Mas. 1909. *Baboeroeghan Bettjeq*. Batawi:Kandjeng Goevermen.
- Wirjoasmoro dan Saleh Trunodjojo. 1952. *Basa Madura Umum Jilid 1 – 2*. Kementerian Pendidikan Pengajaran dan Kebudayaan RI.
- Wirjoasmoro. 1952. *Prama Sastra Madura Bhâb Oca' sareng Okara*. Kementerian Pendidikan Pengajaran dan Kebudayaan RI.

Catatan

Catatan

Catatan
